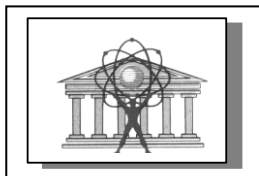

NEZAVISNI SINDIKAT ZNANOSTI I VISOKOG OBRAZOVANJA

NACRT PRIJEDLOGA POLITIKE U ZNANOSTI I VISOKOM OBRAZOVANJU

Načela
Društveno okruženje i zahtjevi iz budućnosti
Detekcija glavnih teškoća i prijedlozi promjena
Kadrovska politika i radni odnosi
Sažetak

**Sedmi sabor Sindikata
12. lipnja 2010.**

Na tragu dokumenta o znanstvenoj politici koji je usvojen na posljednjem saboru Sindikata prije četiri godine, Sindikat povodom Sedmog sabora u lipnju 2010. godine ponovno nastoji reartikulirati cjelovito viđenje znanstvenog i visokoobrazovnog područja. Sindikalni doprinos društvenoj raspravi o teškoćama i razvojnim pravcima sveučilišta i znanosti proizlazi:

- *iz sinteze dosadašnjih iskustava u zaštiti radnih i akademskih prava,*
- *iz domaćih promišljanja i mjerodavnih inozemnih spoznaja, te*
- *iz najdubljih i istinskih interesa nastavnika, znanstvenika i drugih suradnika u radnom procesu.*

Iz vidokruga brige za unapređenje znanosti i visokog obrazovanja, akademskih prava i sloboda, radnih uvjeta i radnih prava te odgovarajućeg financiranja znanosti, Sindikat osvjetljava i ostala područja znanstvene i visokoobrazovne politike – organizaciju znanosti i sveučilišta, upravljanje našim ustanovama, plaćanje studija, zaštitu javnog interesa u znanosti i visokom obrazovanju i ostale aktualne teme u novim okolnostima koje je u protekle četiri godine uvelike obilježio proces reforme sustava prema Bolonjskoj deklaraciji.

NACRT PRIJEDLOGA POLITIKE U ZNANOSTI I VISOKOM OBRAZOVANJU

UVOD

Ovaj Nacrt prijedloga valja shvatiti kao poticajni i stalno otvoreni dokument za trajnu diskusiju unutar samoga Sindikata, naših sveučilišta i instituta te šire u društvu. Raspravu vidimo i važnijom od samog rezultata. U radu na ovom dokumentu susreli smo teškoće pri artikulaciji sudova, ocjena i stajališta jer započeti procesi u visokom obrazovanju nisu okončani, definirani i jasni, kao što to nije niti globalni okvir u kojem se nalazimo. Od uočenih teškoća mnoga pitanja nemaju odgovora ne samo u institucijama i politici, Ministarstvu, sveučilištima, Sindikatu, ne samo u Hrvatskoj već i u europskom obrazovnom prostoru. Potreban je zajednički napor svih sudionika u sustavu, od vlasti do nastavnika, na promišljanju i nalaženju odgovora na pitanja s kojima se susrećemo. Rezultate rasprave Veliko vijeće Sindikata će kontinuirano ugrađivati u Dokument sljedećih mjeseci, a vjerojatno i godina.

Ključnu tezu je, međutim, potrebno jasno izdvojiti, možda i više sada no prije četiri godine kada je prethodni Nacrt usvojen na Šestom saboru Sindikata – Hrvatska nije „društvo znanja“, nije se tome približila u protekle četiri godine, niti je danas moguće uočiti vjerodostojne mjere aktualne vlasti koje bi nas tom cilju mogle približiti. Jednako tako jasno je da Hrvatska, uskoro članica Europske unije, ne može graditi svoju budućnost na trenutnoj razini obrazovne strukture, znanja i kompetitivnosti.

Stoga za državu nema važnije zadaće od uklanjanja ovog deficita, a Sindikat znanosti, kao socijalni partner s prilikom i obavezom brige o sustavu, kreće u ovaj društveni, politički i intelektualni pothvat s osloncem na trajna načela, kao svoje praelemente. Osim načela potrebno je osvijestiti i okolnosti, u vidu tereta koji sustav nosi iz prošlosti, globalizacijskog okruženja te zahtjeva iz budućnosti. Valja imati uvijek na umu i prepreke promjenama koje ozbiljno ugrožavaju poticajne procese. Središnje mjesto Nacrta bavi se detekcijom glavnih problema, kao kritičkom ocjenom stanja, i prijedlozima promjena koji ostaju otvoreni za raspravu. Sindikatu nije moguće preskočiti niti radne odnose i kadrovsku politiku.

Nit je vodilja u ovom dokumentu, jednako kao i svrha svih promjena, podizanje kvalitete visokoobrazovnog i znanstvenog procesa, uz nezaobilazni uvjet očuvanja njegovog javnog i neprofitnog karaktera, zaštite akademskih sloboda i očuvanja znanstvene komponente u visokom obrazovanju.

I. NAČELA

U reformskim procesima koji zahvaćaju znanstvene i obrazovne ustanove, nastavnike i znanstvenike, a time i sam Sindikat, Sindikat znanosti i dalje će ustrajati na sljedećim načelima i vrijednostima, kao prapočetlima koja odolijevaju i trebaju odoljeti svakoj promjeni:

- **jednaki pristup visokom obrazovanju i znanosti**, ograničen samo vrsnošću i sklonošću studiranju, te znanstvenom i nastavnom radu;
- **visoko obrazovanje kao javno dobro**, primarno kao ljudsko pravo, a ne roba za tržište;
- immanentno demokratski i **samoupravni karakter** akademske zajednice uz **odgovornost akademske zajednice** široj društvenoj zajednici;
- **institucionalnoj autonomiji i akademskoj slobodi**
- **jedinstvo znanosti i sveučilišnog obrazovanja, te stručnog i nastavnog rada;**
- **javno i stabilno financiranje** utemeljeno u materijalnoj skrbi države i njenoj prosvjetiteljskoj zaštiti civilizacijskog poslanja visokog obrazovanja i znanosti;
- **dijalog i partnerstvo** između akademske zajednice, društva, sindikata i države;
- **transparentnost i vjerodostojnost** rada izvršne i sveučilišne vlasti.

II. DRUŠTVENO OKRUŽENJE I ZAHTJEVI IZ BUDUĆNOSTI

1. RAZDOBLJE PROPUŠTENIH PRILIKA

Razdoblje od implementacije Bolonjske deklaracije mogli bismo nazvati razdobljem propuštenih prilika. Od mnogih događaja ovdje ćemo pobrojati najvažnije s aspekta organizacije sustava, unapređenja kvalitete i pozicije nastavnika.

- Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju od 2003. godine nije omogućio uspješne promjene koje bi mogle unaprijediti. Propuštena je prilika da se organski i pravno integrira sveučilište, a ponuđeni surogat tzv. funkcionalne integracije nije mogao nadomjestiti stvarnu integraciju. Nisu stvorene pretpostavke za učinkovito upravljanje sveučilištem, a odgovornost unutar sustava nije podignuta. Nadležna tijela izvršne vlasti nisu stvorila pretpostavke za optimalan rad od Ministarstva neovisnih entiteta, nužnih za unapređenje sustava: Nacionalnih vijeća za visoko obrazovanje i znanost, Agencije za znanost i visoko obrazovanje, te Nacionalne zaklade za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj RH;
- Iako su od 2000. god. "Razvojni prioriteti i strateški okviri" svih Vlada postavljali za cilj ubrzano sustizanje postotnog izdvajanja iz BDP-a za znanost i obrazovanje bar na prosječnu razinu zemalja Europske unije, od tog se cilja praktično, iako ne deklarativno, odustalo. Nedovoljna izdvajanja u prvom razdoblju bila su uzrokovana velikim kapitalnim investicijama i subvencijama propalim industrijama, dok su kasnije izdvajanja usmjerena neopravdanim subvencijama i kupovanju socijalnog mira.
- Propuštena je prilika da se bolonjski proces iskoristi za strukturne promjene i temeljitu reformu sustava, u čemu sigurno leži i dio neuspjeha bolonjskog procesa.
- Osnovana su tri nova sveučilišta, Sveučilište u Zadru, Sveučilište u Dubrovniku i Sveučilište u Puli. Propuštena je prilika da se osnivanje Sveučilišta iskoristi za adekvatnu pripremu, a naročito u pogledu kadrovske politike, prostornih uvjeta i financijske podrške.
- Nominalnim povećanjem broja studenata iznad kadrovskih kapaciteta visokih učilišta u protekle četiri godine nije stvoreno „društvo znanja“, već skup i neučinkovit visokoobrazovni sustav, kako za državu, tako i za roditelje i društvo u cjelini.
- Važna pitanja poput regulacije cijene studija, smisla i visine školarina još uvijek nisu odgovarajuće uređena.

2. TEŠKOĆE I NUŽNOSTI U PROVEDBI BOLONJSKOG PROCESA

Međunarodni okvir u kojem se proces provodi zadan je potpisivanjem Bolonjske deklaracije 1999. godine, kada započinje stvaranje jedinstvenog europskog obrazovnog prostora čiji je cilj postupno prilagođavanje visokoškolskih sustava europskih zemalja. Takvi procesi trebali su završiti do 2010. godine, omogućavajući visoku mobilnost i zapošljavanje građana Europe, te povećanje kompetitivnosti europskog visokog obrazovanja. Bolonjska deklaracija nije dokument koji prisiljava, već opći dokument koji sadrži temeljne smjernice za reformu visokoobrazovnog sustava u Europi, opterećenog nizom uočenih slabosti u usporedbi s američkim visokoobrazovnim sustavom. Ipak, na Ministarskim konferencijama koje su održavane svake dvije godine donošena su saopćenja u kojima su bile navedene akcijske linije na koje su se potpisnici – ministri – obvezivali.

Međutim, danas sa sigurnošću možemo reći da je implementacija bolonjskog procesa počela brzo, nepripremljeno i ishitreno. I na ovom se pitanju uočavaju propuštene prilike. Iako je implementacija procesa obaveza iz Zakona, usvojenog šest godina ranije, iako je proteklo devet godina od pristupanja Hrvatske Bolonjskoj deklaraciji, sustav nije bio dovoljno pripremljen, niti u glavama sudionika i čelnika visokih učilišta, niti u financijskoj, kadrovskoj i zakonskoj potpori države. Prije četiri godine pisali smo o indicijama, a danas možemo pisati da je puno podataka koji upućuju da je sam sustav reagirao inertno i da je odlagao obavljanje potrebnih radnji, unatoč spoznaji o nužnosti istih. Međutim, isto tako znali smo da veliki zahvati mogu djelovati i kao snažan pokretač promjena, pa je između dva zla, ipak bilo bolje krenuti u implementaciju, jer će se proces u hodu samoregulirati, ali će pri tome razotkriti sve slabe strane sustava i nametnuti, valja se nadati, njihovo rješavanje. Nažalost, malo se toga dobrog dogodilo od strane Ministarstva i nadležnih nacionalnih tijela, a neupitno je da je zbog nepripremljenosti sustava implementaciju prve faze bolonjskog procesa prvenstveno iznio entuzijizam nastavnika i drugih suradnika u radnom procesu. Valja međutim priznati da teškoće s kojima je suočena Hrvatska nisu specifičnost naše zemlje. Mnoge zemlje bore se između potrebe i očekivanja za prilagodbom i želje za očuvanjem postojećeg stanja, a najčešći argument pri tome je želja za očuvanjem dobrih strana nacionalnih obrazovnih sustava. Mnoge dileme koje ima Hrvatska nisu razriješene niti u Europi.

3. DRAMATIČNE PROMJENE U GLOBALNOM OKRUŽENJU

Uz već postojeće poznate promjene u svijetu, uz razvoj ekonomije i društva utemeljenih na znanstvenim rezultatima, uz enormno povećanje broja studenata u svijetu, uz strukturne prilagodbe uslijed znanstveno-tehnološkog progresa itd., globalno okruženje odlikuje još nekoliko revolucionarnih promjena relevantnih za sustav obrazovanja i znanosti.

Informacijsko-komunikacijske tehnologije (IT) pridonose snažnoj globalizaciji različitih aspekata obrazovanja. Globalizirani prostor i sve veća potreba za obrazovanjem čini taj segment i poduzetnički jako atraktivnim. Realno je očekivati da bi se u skoroj budućnosti obrazovni centri izvrsnosti (poput Harvarda, MIT, Oxforda itd), potpomognuti informacijskim tehnologijama, mogli početi razvijati u globalne centre visokog obrazovanja koji bi mnoge nacionalne barijere (npr. fizičke i pravne) mogli učiniti beznačajnim. Može se očekivati da će ova vrsta globalizacije dovesti i do promjena u standardima vezanim uz akreditiranje, certificiranje i slično. Iako će s uvođenjem e-učenja jedan dio aktivnosti tehnologija preuzeti od nastavnika, moguće je očekivati i da će uvođenje novih tehnologija povećati potražnju za nastavnim osobljem najrazličitijih profila. Naime, već sada s jedne strane rutinske aktivnosti (prijenos informacija) traže sve manje sudjelovanje ljudi, a s druge strane tehnologija omogućava tzv. personalizaciju, odnosno prilagođavanje procesa učenja posebnim zahtjevima. Nove tehnologije u suštini omogućavaju veliki raspon različitih obrazovnih opcija u smislu kvalitete, kvantitete i brzine. Sve će to dovesti do kreiranja novih radnih mjesta koja će tražiti specijalizirana znanja, ali i do potrebe sustavnog obrazovanja nastavnika u području primjene informacijskih tehnologija.

Drugi je aspekt da će globalni obrazovni prostor potpomognut informacijskim tehnologijama pokrenuti jedan novi segment gospodarsko-akademske partnerstva u produkciji sadržaja, održavanju servisa itd. Taj segment može otvoriti veliki broj novih radnih mjesta.

Internacionalizacija visokog obrazovanja nije samo posljedica prodora IT-a u obrazovni sustav, već i sveopće međuzavisnosti modernog svijeta. Međutim, način na koji će se internacionalizacija odvijati postaje presudan za budućnost i civilizacijske vrednote akademske zajednice i njene slobode. Koji će scenarij o budućnosti sveučilišta postati stvarnost ovisit će iznimno puno o organiziranim društvenim snagama (o samim sveučilištima, sindikatima i svijesti građana). Zato je važno da Sindikat upozorava da se internacionalizacija visokog obrazovanja treba odvijati kroz kooperaciju među institucijama, a kroz konkurenciju tek po pitanju kvalitete nastave, istraživanja i renomiranosti ljudi u sustavu, pri čemu se rezultati takve konkurencije mogu valorizirati tradicionalnim kriterijima akademske zajednice, a ne kriterijima zarade i prodaje.

Internacionalizacija visokog obrazovanja kroz liberalizaciju i slobodnu trgovinu "obrazovnim uslugama" velika je prijetnja nizu temeljnih ljudskih i građanskih vrednota, od jednakosti građana do same demokracije, a može razoriti i nacionalne sveučilišne sustave koji su oslonac kulturnom identitetu nacije, pogotovo u manjim zemljama. Naime, slobodni i neregulirani ulazak stranih profitnih obrazovnih institucija predstavlja najveću moguću prijetnju kvaliteti javnog sustava visokog obrazovanja i znanosti (otima kadrove, privlači studente, ostvaruje utjecaj u mentalnoj sferi). I kreatori bolonjskog procesa imaju punu svijest da internacionalizacija ne može ići kroz tržišni pristup, što potvrđuje zajednička izjava ministara na Berlinskoj konferenciji, koja naglašava karakter visokog obrazovanja kao javnog dobra.

Prijetnja GATS-a (Općeg sporazuma o trgovini uslugama) postaje stvarnost i u našoj zemlji. Pod pritiskom Svjetske trgovačke organizacije i Republika Hrvatska je potpisnik GATS-a još od 2000. godine. Dok je, govoreći općenito, prihvatljivo skidanje carinskih barijera u trgovini uslugama, dotle je neprihvatljivo u sferu usluga uključiti obrazovanje, koje GATS tretira kao robu za prodaju na tržištu. Još uvijek ostaje nejasno pod kojim okolnostima je Republika Hrvatska na to pristala, i kakve su dimenzije i implikacije potpisanog, budući da se u stvarnosti ne primjećuju štetni učinci, barem ne još. Akademska zajednica propustila je priliku upozoriti vlast i javnost na moguće posljedice, a štoviše sasvim je neinformirana da smo potpisnik tako važnog dokumenta.

U intelektualnom ambijentu valja sve preispitivati, pa i strah od GATS-a. Naime, prodorom IT-a u obrazovanje, otvara se pitanje je li uopće internacionalnu trgovinu u obrazovanju i tome analognu komercijalizaciju u zemlji moguće spriječiti. Mišljenje koje drži da je proces neizbježan, s neizbježnim negativnim, ali i pozitivnim implikacijama, suprotstavlja se mišljenju da će se i u tome moći uspostaviti regulacija i nadzor na internacionalnoj razini, multilateralnim međunarodnim sporazumima. Sindikat, a nadamo se i sveučilišta, inklinirat će i zalagati se za potonje rješenje u okviru svojih moći.

Lisabonska strategija usvojena na *summitu* europskih državnika 2002. godine zamislila je Europu kao najkompetitivnije tržište na svijetu do 2010. godine. Ambiciozan plan predviđao je izdvajanje od najmanje 3% nacionalnog dohotka za znanost i istraživanje. No da je to u Europi, premreženoj jakim socijalnim vrijednostima, a to znači interesima i potrebama, još uvijek utopijski cilj pokazala je nemoć većine zemalja da se taj cilj dostigne. Nova desetogodišnja razvojna strategija, Europe 2020., prepoznaje da bez ulaganja u znanost i obrazovanje Europa neće postati najkompetitivnije svjetsko tržište, te za cilj ponovno postavlja povećanje izdvajanja za znanost i istraživanje od najmanje 3% BDP-a i naglašava potrebu kvalitetnijeg povezivanja istraživanja i njihove konkretne primjene.

Besplatno školovanje, kao jedna od tradicionalnih europskih vrijednosti dovodi se u pitanje, te sve veći broj zemalja uvodi različite načine plaćanja studija. Zanimljiv je dokument EU komisije pripremljen za Bergensku ministarsku konferenciju (2005) ministara obrazovanja europskih zemalja, prema kojima je europski model

besplatnog školovanja pokazao zapravo puno više socijalnih anomalija i nepravdi, nego što to ima američki sustav u kojem je siromašnima i talentiranima visokoobrazovni sustav mnogo dostupniji unatoč činjenici da se studiranje plaća! Trend plaćanja školarina, koji postupno prevladava u Hrvatskoj, doveden je do apsurdna - 12% studenata plaćalo je školovanje 1993. godine, dok danas školarine plaća preko 60% studenata. Nasuprot tome, u polovici europskih zemalja školarine uopće ne postoje.

4. CILJEVI VISOKOG OBRAZOVANJA I NAČINI OSTVARENJA

Komparativne prednosti neke zemlje u modernom svijetu sve će se više ogledati u brzini usvajanja znanja, kreativnom odgovoru na nova otkrića, te učinkovitoj proizvodnji novih znanja. Na putu iz razvojne periferije u red razvijenih i sređenih europskih zemalja, na putu nade da će rad i znanje predstavljati temelj materijalnog i kulturnog bogatstva, kako društva tako i pojedinca, Hrvatskoj se, unatoč propuštenim godinama, još uvijek nudi povijesna prilika uključiti se u red nacija kojima znanje postaje komparativna prednost, u kojima je izvozni proizvod otkriće, patent, ideja umjesto slabo obrazovanog čovjeka. Prilikom jačanja nove tehnologije u obrazovnom procesu, pristup Europskoj uniji i bolonjski proces, a sve to ne samo što uzrokuje veću kvalitetu, već veću kvalitetu predmnijeva, čije dosezanje postaje zadaća svakog sudionika u sustavu, od izvođača do upravljača sustavom. U tome je pothvat svih napora i u tome je napor preispitivanja cjelokupnog sustava radi uklanjanja mnogobrojnih teškoća.

Ciljevi visokog obrazovanja i znanosti u našoj zemlji, u neposrednoj budućnosti, kako ih Sindikat vidi, trebaju biti:

- širenje znanja i vještina na što veći broj građana;
- znatno povećanje broja osoba s diplomom u visokom obrazovanju;
- zaštita, očuvanje i unapređenje javnog nacionalnog sustava visokog obrazovanja i znanosti, te osiguranje njegove sposobnosti za kvalitetnu samoreprodukciju;
- povećanje znanstvene produktivnosti domaće znanosti;
- povećanje primjene znanstveno-istraživačkih rezultata u gospodarstvu.

Načini na koji te ciljeve možemo postići leže u povećanju opsega i kvalitete nastave i istraživanja, u prilagodljivosti sustava standardima i trendovima našeg civilizacijskog miljea, veličini zemlje i regionalnim karakteristikama. Sve to moguće je postići razvojem sustava vrednovanja kvalitete, individualizacijom nastave, doprinosom visokog obrazovanja procesu cjeloživotnog obrazovanja, racionalnom upotrebom ljudskih i materijalnih kapaciteta, jačanjem odgovornosti na svim razinama, upotrebom novih tehnologija, fleksibilnom organizacijom sustava, internacionalizacijom visokog obrazovanja kroz mobilnost studenata i nastavnika, znatnim povećanjem broja doktora znanosti, zaštitom intelektualnog vlasništva, komercijalizacijom izuma, patenata i novih tehnoloških rješenja, te svim drugim mjerama koje se spominju u ovom Nacrtu. To je teško, gotovo nemoguće, postići bez organske integracije sveučilišta, te bez očuvanja akademskih sloboda i temeljne misije visokog obrazovanja – stvaranja i prenošenja znanja i znanstvenih spoznaja. Društveni je gubitak tempa i vremena iscrpljivanje u traganju za konsenzusom o navedenim zadacima (npr., o integraciji sveučilišta i ukidanju pravne osobnosti fakulteta). Takva pitanja ne mogu biti predmet dogovaranja, već eventualno edukacije u politici, pa i na sveučilištu. Reforma na sveučilištu je, međutim, proces u hodu u kojem nije moguće većinu pitanja rješavati bez podrške i intenzivne komunikacije znanstvenika i nastavnika.

5. OČEKIVANJA DRUŠTVA I OČEKIVANJA SUSTAVA

Hrvatski obrazovni i znanstveni sustav nedovoljno je učinkovit, broj diplomiranih iznosi manje od trećine onih koji studij upišu, a po broju ukupno diplomiranih u populaciji Hrvatska je na dnu europske ljestvice. U ovom trenutku Hrvatska je po kvantumu znanstvene produkcije, odjeku, kvaliteti i kompetitivnosti istraživačke zajednice negdje oko 45.-50. mjesta u svijetu i 28. u Europi. Od 2005. godine jasno se uočava tendencija stagnacije, pa i pada u temeljnim pokazateljima znanstvene izvrsnosti.

Očekivanja društva od akademske zajednice velika su, zahtjevna i legitimna. Sposobnost sveučilišta i znanosti da na njih odgovore dovoljno ambiciozno i odgovorno, ali jednako toliko, ako ne i više, sposobnost političke elite i državne vlasti da takva očekivanja podupiru politički i materijalno, odlučivat će o ukupnoj sposobnosti Hrvatske za priključenje krugu naprednijih nacija. Hrvatska od obrazovanja, a posebno od sveučilišta i znanosti, očekuje kvalitetno i moderno obrazovanje, fleksibilno obrazovanu radnu snagu, sposobnu za kreativnu primjenu vještina, postupaka i znanja, obrazovanu u višim fazama obrazovanja modularno, fundamentalno i multidisciplinarno, te humanistički i demokratski prosvijećenu u nižim fazama naobrazbe. Očekivanja poreznih obveznika, radnika, građana i poslodavaca, od znanosti i sveučilišta ne susreću se s očekivanjima znanstvene i sveučilišne zajednice od društva i države. Bez adekvatnog financiranja niti jedna reforma nema nikakvih izgleda, a dovodi do nasilja nad sustavom i ljudima u njemu, što pokazuje aktualna stvarnost.

Dio sveobuhvatnih promjena u društvu. Bolonjski proces na sveučilištu mora korespondirati zbivanjima u ukupnom okruženju u kojem se istodobno trebaju provoditi slični reformski zahvati. Hrvatska je zemlja u kojoj mnogi sustavi, podsustavi i institucije služe prije svega same sebi, a malo koja cjelini i zajedničkom dobru u onoj

mjeri u kojoj to zahtijevaju imperativi brzoga razvoja. Sustav znanosti i visokog obrazovanja trebao bi biti sposoban nositi i inicirati sveukupne promjene u društvu.

Povećanje kvalitete osnovnog i srednjeg školstva, jedan je od preduvjeta uspješnih promjena u visokom obrazovanju. Oslobođanje obrazovnih programa od nepotrebnih sadržaja, uključivanje u međunarodne integracije i tehnološki i materijalni razvoj cijelog obrazovnog sustava vitalni je interes visokog obrazovanja i znanosti.

6. TRAJNE TEŠKOĆE KAO TERETI PROŠLOSTI

Trajna nebriga društva i njene posljedice. Neupitno je trajni problem hrvatske znanosti i visokog obrazovanja dugogodišnja podfinanciranost i podcijenjeni društveni status. Niska produktivnost hrvatske znanosti dobrim dijelom je uzrokovana znatno slabijim financiranjem po jedinici rada u usporedbi sa svjetskim razmjerima. Hrvatska na istraživanje i razvoj troši 0,9% BDP-a, dok EU 27 troše 1,9% svog nacionalnog dohotka.

Ova teškoća multiplicirala je niz negativnih efekata - od kadrovske insuficijencije, do nezadovoljavajuće kvalitete rada i niske produktivnosti, slabog utjecaja znanosti i sveučilišta na ukupni društveni i materijalni razvoj, erozije rada i znanja kao društvenih vrijednosti, pada moralnih standarda na sveučilištu, apatičnog stanja svijesti u dijelu nastavnog i znanstvenog korpusa - od gubitka samopouzdanja, izostanka intelektualne agilnosti i probojnosti do znanstvenih oaza socijalne autističnosti i ispoljavanja sterilne superiornosti – ukratko do društvene i političke marginalizacije, intelektualne izoliranosti i samodostatnosti. Neodgovarajuću klimu ne ilustriraju samo brojke u Državnom proračunu, već i slab interes javnosti, novinstva i politike, za znanstvene teme, a osobito za pitanja znanstvene politike.

Nisko financirana znanost najskuplja je znanost, jer kao takva uglavnom služi samoj sebi i ne daje odgovarajuće prinose. Iako važan dio znanosti mora imati neutilitarnu dimenziju, nezamislivo je ukupni sustav znanosti tretirati kao sustav društvene potrošnje, tj. intelektualnog razglabanja i dokolice, i ne prepoznati u današnjem vremenu *conditio sine qua non* civilizacijskog uzdignuća svakog naroda. Stoga, za svaku je vlast nedopustivo ne zahtijevati od sustava znanosti razvojne prinose društvu, kao što je nedopustivo znanstvenicima otežavati proizvodnju tih prinosa.

Zapostavljeni društveni status, nerazumijevanje obrazovanja i znanosti kao temeljne snage izgradnje novog društva, izostanak vizija svih političkih garnitura na ovim prostorima, imao je za posljedicu višegodišnji izostanak ulaganja u opremu i ljude trajni odlazak kvalitetnih ljudi u inozemstvo zanemarivanje policentričnog razvoja nove inicijative bez odgovarajuće prostorne, materijalne i kadrovske ekipiranosti nerealna očekivanja od kadrovske devastiranih sveučilišta propuštanje zaoštavanja odgovornosti u oba sustava spregu privilegiranih centara na sveučilištima s politikom i dr.

7. PREPREKE REALIZACIJI CILJEVA

Prepreke promjenama svode se na mentalno i mentalitetno stanje ne samo na sveučilištima, već i šire u društvu. Ne postoji dovoljna svijest o općem i vlastitom interesu u mijenjanju prilika, kako kod dijela politike, tako i u dijelu upravljačkih krugova na sveučilištima i u znanosti.

A. Narav politike

Stvarni i verbalni prioriteti. Za sve ljude u znanosti i visokom obrazovanju više je nego iritantno isticanje znanosti kao prioriteta svih vlasti i svih političara. O stvarnim prioritetima govore brojke Državnog proračuna. Stvarni prioritet svake politike opstanak je na vlasti, uslijed čega se politike prilagođuju interesnim skupinama. U žarištu hrvatskih prioriteta nije znanje i budućnost, već saniranje prošlih stvari, radi sadašnjeg uporišta u biračkom tijelu. Prije znanosti prioriteti su radnici propalih poduzeća i socijalni mir, poljoprivrednici, umirovljenici, ratni veterani, socijalno ugroženi, liječnici i zdravstveni sustav, mediji, sudstvo itd... Ako i razumijemo da politika ne može drugačije, onda možemo zamoliti da o nama kao o prioritetu barem ne govori. Međutim, neuspjeh svih nastojanja na modernizaciji visokoobrazovnog sustava mogu imati samo jednu adresu: Vlada RH. To možemo reći s punom odgovornošću nakon enormnih napora svih sudionika u obrazovnom procesu.

Za stvarni napredak Hrvatskoj nedostaje odlučna politika koja će raskrstiti s privilegijama svih vrsta i vratiti rad i učenje u žarište vrijednosti. Takvu politiku mogu provoditi one stranke i ljudi koji su spremni preuzeti rizik da na vlasti ostanu samo četiri godine, politike posvećene općim interesima zemlje do mjere vlastite štete. Sadašnja politika preuzeta je stvaranjem impresija o navodnom jačem ulaganju u znanost, umjesto proizvodnjom učinaka u stvarnosti. Tako npr. dubrovačkom kraju spremna je izgraditi most krajnje upitne ekonomske opravdanosti, ali nije spremna poduprijeti Dubrovačko sveučilište tako da može elementarno ostvarivati funkciju sveučilišta. Politika je to koja počinje i prestaje s otvaranjem neke institucije visoke naobrazbe i prigodnim fotografiranjem.

B. Interes javnosti

Ne postoji dostatna svijest i interes šire javnosti, u medijima i među građanima, o epohalnoj važnosti pitanja o kojima ovdje govorimo, o dramatičnim promjenama u svijetu i o stvarnom i neprimjerenom položaju Hrvatske. Hrvatska javnost zaokupljena je pitanjima iz prošlosti, čija je relevantnost neusporediva s krucijalnim pitanjima budućnosti. Teško je pronaći značajniji statistički podatak koji nas jasno izdvaja u usporedbi sa zemljama EU,

podatak koji je ujedno i dijagnoza stanja i recept za bolje sutra – među populacijom između 15. i 74. godine starosti Hrvatska ima uistinu izuzetno malo visokoobrazovanih ljudi, 14,3% u usporedbi s 21,1% prosjeka zemalja članica EU. Hrvatska je u svemu i svačemu zapuštena zemlja, orijentirana najviše k prošlosti, i nesposobna za artikulaciju velike vizije s vodstvom za visoke domete, koje bi u funkciji ostvarenja ciljeva moglo nametnuti sustav vrijednosti, koji bi omogućio i pratio realizaciju visokih dometa. Ovako se hrvatska javnost navikava na poticanje privilegija, i na življenje u zemlji u kojoj učenje i rad nisu vrijednosti.

C. Slabosti u sustavu

Izostanak adekvatnog i kontinuiranog vrednovanja pojedinaca, projekata, programa i ustanova, što u startu onemogućava transparentno i učinkovito stimuliranje i razvoj naprednih, odnosno destimuliranje i korekciju slabijih dijelova sustava.

Nepostojanje kompeticije među programima i suradnje među ustanovama. Vrlo je teško, iako ne i nemoguće, u maloj zemlji razviti zadovoljavajući stupanj konkurencije među sveučilišnim programima (nažalost, u našim neintegriranim sveučilištima bolje reći fakultetima) i znanstvenim ustanovama. U sustavu dominira **logika nezamjeranja i poznanstava**, koja umjesto konkurencije i napretka proizvodi kooperaciju u pokriću uzajamnih slabosti, uslijed čega na mnogim mjestima nema odgovarajuće selekcije ljudi, borbe ideja, bistrenja mišljenja i vrijednosti. Umjesto intelektualne kompeticije dominira interesna kooperacija oko materijalnih probitaka, pri čemu se partikularno štiti raznim sredstvima, a najčešće pogrešno shvaćenom autonomijom sveučilišta. Kontinuirano povećanje broja istovrsnih programa, čiji se ukupni broj popeo sa 687 u 2005. na čak 1.244 u 2009., pokazuje nastavak takve politike.

Komercijalizacija nastave. Trendovi komercijalizacije preplavljaju naše ustanove i prijete misiji sveučilišta. U tri ustanova za nekontroliranom zaradom, nastavnici putuju, kao što jedan reče, kao trgovački putnici. Niz je apsurd. Ispostave naših fakulteta niču po manjim mjestima. Nastavnici i studenti iz istog sveučilišnog grada zajedno putuju u obližnji grad gdje se nalazi ispostava tog fakulteta, da bi se predavanje održalo tamo, a ne u mjestu iz kojega jesu, iako u njemu postoji isti studij. Studente neki fakulteti upisuju u neshvatljivo velikom broju, iznad kapaciteta, pri čemu ne samo da nema individualnog rada sa studentima, već počesto nema ni nastave, a znanstvena produkcija je ili mala ili je uopće nema.

Izostanak odgovarajućeg financiranja države, navodno je opravdanje za brigu o vlastitim prihodima. Kao kuriozitet posebne vrste spominjemo da je u zadnjem nacrtu prijedloga sadašnjeg Zakona stajalo da je ostvarenje vlastitih prihoda jedna od misija sveučilišta. Intervencijom Sindikata takva je odredba isključena. Država, poput velikog grješnika žmiri na takve pojave, samo da joj sveučilišta što manje kucaju na vrata. Uprave nastoje prednosti svojih disciplina i kapaciteta unovčiti, a da bi to nesmetano mogli raditi bez nadzora države, od nje nastoje što manje potraživati. Prihodi od neopravdanih školarina uglavnom se troše na povećanje plaća nastavnika. Nažalost, nekima niti to nije dovoljno, pa smo u posljednje vrijeme svjedoci kupovini ispita i korupcijskim skandalima (afera Indeks i sl.). U toj simbiozi pohlepe i nebrige, stradaju poštene nastavnici i studenti, strada nastava i znanost. Dio nastavnika od toga ima osobne koristi i nije ih briga za javnu misiju svoga posla, a još manje za akademske slobode i autonomiju sveučilišta. Ono što njih zanima su njihove slobode da nesmetano ostvaruju privatne prinose na javnom dobru. Malo je zemalja koje takve stvari dopuštaju.

Iskrivljene interpretacije autonomije sveučilišta. Stvarni problemi autonomije nisu uvijek odgovarajuće shvaćeni u sveučilišnoj zajednici i u društvu. Autonomija sveučilišta tumači se kao samodostatni sustav ekskluzivnih prava, ali bez odgovornosti prema širem društvenom okruženju, kao njene sastavne odrednice. Autonomija se ne shvaća u službi sloboda članova akademske zajednice, već kao autonomija fakulteta i njihovih čelnika, iza koje je moguće i kršenje zakonskih propisa, kao i rad bez nadzora, i to počesto na štetu nastavnika bez ikakve odgovornosti. Takva interpretacija autonomije sveučilišta znak je izostanka svijesti na samome sveučilištu o sadržaju i smislu toga pojma. Posebno zabrinjava da takva interpretacija dolazi iz Ustavnog suda. Na cijelom Zapadu civilizacijska vrijednost je samo autonomija sveučilišta, a ne i autonomija fakulteta. Takav anakroni pristup, jedinstven u Europi, stimulans je centrifugalnim težnjama na sveučilištu. On zaobilazi sam smisao autonomije sveučilišta, kao institucionalnog odraza akademskih sloboda koje primarno pripadaju svim članovima akademske zajednice, a ne tek njihovim čelnicima i uskom krugu povlaštenika. Naime, počesto se ne zna ili zaboravlja, autonomija je tek institucionalni okvir za ostvarenje akademskih sloboda, autonomija je sredstvo, a svrha su akademske slobode.

D. Financijske prepreke – utjecaj ekonomske krize

Iako se u prvoj godini ekonomske krize udio izdvajanja za znanost i obrazovanje u društvenom proizvodu povećao (s 4,7% u 2007. na 5,1% BDP-a u 2009.), pogoršanje uvjeta kreditiranja pogodilo je javni sektor diljem svijeta. Svjetske vlade prisiljene su novac posuđivati na tržištu, dok ih povećane kamate istodobno prisiljavaju na smanjenje javnih rashoda i daljnju privatizaciju javnih usluga.

Dok američki predsjednik, Međunarodni monetarni fond, a i predsjednik Europske komisije naglašavaju pojačano ulaganje u znanost i obrazovanje kao metodu izlaska iz krize, zemlje u tranziciji smanjuju upravo ta ulaganja. Pritisak na smanjenje troškova nužno će smanjiti kvalitetu nastave, što će u kombinaciji s povećanom potražnjom za visokoobrazovanim kadrom stvoriti pritisak na privatizaciju obrazovnog, ali i istraživačkog sektora.

E. Fizičke prepreke - izgradnja kampusa

Izgradnja sveučilišnih kampusa nužna je fizička pretpostavka za primjeren i učinkovit sveučilišni život uopće, za povezivanje studenata i nastavnika, za laku dostupnost ljudi i opreme, za komunikaciju i razmjenu mišljenja. Za ono najvažnije – bavljenje studijem kao pretežnim sadržajem života studenta. Manja sveučilišta već su krenula tim tragom, iako često bez adekvatne financijske potpore države, i gotovo uvijek bez odgovarajućeg kadrovskog planiranja. Bez orijentacije na organizaciju kampusa niti sveučilišno obrazovanje u Zagrebu neće moći ispuniti očekivanja studenata, niti će moći uživati sve prednosti integracije.

F. Zakonske pretpostavke

Postojeći Zakon u sustavu nije omogućio pravnu integraciju sveučilišta, čija provedba je najavljena za 2007. godinu. Tri godine nakon najavljene realizacije, Ministarstvo priprema novi Zakon, koji bi trebao osigurati punu integraciju za koju se Sindikat godinama bori i zalaže. Sindikat se nada da će predloženo zakonsko rješenje poboljšati i upravljanje na ustanovama - ključnu točku uspješnosti cjelokupnog sustava.

III. DETEKCIJA GLAVNIH TEŠKOĆA I PRIJEDLOZI PROMJENA

Hrvatski obrazovni i znanstveni sustav nije učinkovit u najvažnijoj zadaći, “proizvodnji” znanja i kadrova, u kvalitativnom i u kvantitativnom smislu, a to se posebno očituje u duljini studiranja i broju diplomiranih. Naravno, postoje i suprotni primjeri, središta vrlo kvalitetnoga rada u nastavi i znanosti, ali oni su više posljedica subjektivnih i entuzijastičkih napora, te stjecaja pozitivnih okolnosti nego što proizlaze iz same naravi sustava. Ovdje tek nekoliko dodatnih naznaka općeg stanja.

Upisna politika sveučilišta, odnosno države, praktično ne postoji. Kriterij upisne politike pojedinih fakulteta često je materijalni interes, pa se na neke struke upisuje puno više ljudi nego što postoji potreba za tom vrstom kadrova.

Poslijediplomska nastava i stručna specijalizacija prečesto je izvan ocjene kvalitete.

Znanstveni **podmladak** u brojnim slučajevima koristi se za realizaciju neznanstvenih projekata radi stjecanja materijalne dobiti, a počesto je u pitanju i nedovoljna kompetentnost mentora. Znanstveni novaci su često sasvim različito opterećeni za istu plaću.

Sustav valorizacije rada i opterećenja je razoren. Ne postoji sustav **zaštite mladih ljudi** od šikaniranja i nebrige mentora.

Vrlo je slaba koordinacija sustava osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja sa sustavom visokog obrazovanja, kako u smislu funkcioniranja jedinstvenog obrazovnog sustava, tako i u smislu podizanja kvalitete profesora i nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju.

Znanost i visoko obrazovanje u cjelini nisu postali ključne poluge društvenog razvitka, te imaju vrlo slab, gotovo zanemariv utjecaj na gospodarski i tehnološki razvoj zemlje. Samo iznimno postoji dobra suradnja gospodarstva i visokog obrazovanja i znanosti, npr. putem stipendija, financiranja projekata, praćenja adekvatnosti znanja koje se stječe na visokim učilištima, korekcija curriculumuma i sl. Vrlo često se **suradnja s gospodarstvom** pretvara u netransparentno poduzetništvo i u zloupotrebu javnog dobra za osobne probitke.

Znanstvena produktivnost je niska: skroman broj svjetski relevantnih znanstvenih radova i istraživača, broj doktorskih studenata, kao jedan od najboljih pokazatelja istinskog „društva znanja“, znatno je niži ne samo od razvijenih zemalja EU, već i država srednje i istočne Europe (npr. 3.100 doktoranada u Hrvatskoj, u usporedbi s 8.000 u Sloveniji, 20.000 u Austriji, 20.000 u Švicarskoj, 8.000 u Mađarskoj i 10.000 u Slovačkoj).

Niska razina kvalitete rada odnosi se jednako i na obrazovni proces. Niti jedno hrvatsko sveučilište nije ušlo u 500 najboljih sveučilišta na svijetu. Sveučilišnih studija veoma je malo a tendencije modernizaciji i integraciji spriječene su.

U pravilu ne postoji čvrsta veza i suradnja između fakulteta i javnih instituta, što je dodatno rasipanje ionako skromnih infrastrukturnih, odnosno nastavnih i znanstvenih ljudskih resursa.

U takvom stanju Hrvatska je dočekala i završetak prve faze implementacije bolonjskog procesa.

1. BOLONJSKI PROCES

Ako je začetak procesa bio i nužan i koristan, uz mnoštvo problema, otvara se pitanje hoćemo li i kada ćemo, te na koji način ostvariti većinu ciljeva implementacije zadanih bolonjskim ciljevima.

A. Otvorena pitanja

Mnoga otvorena pitanja nisu razjašnjena ni u drugim zemljama, niti na međunarodnoj razini. Proces nije upravljan iz određenog nadnacionalnog središta, već je tek potican otvorenim metodom koordinacije između visokoobrazovnih sustava. Niz je još uvijek otvorenih pitanja, primjerice:

- je li dominantna svrha studija u prve tri godine usmjerenje za nastavak studija ili osposobljavanje za posao; može li to isto vrijediti za svako područje ili disciplinu; u čemu je razlika prve tri godine u stručnim studijima od sveučilišnih trogodišnjih studija?
- hoće li se otvoriti dovoljno radnih mjesta?
- hoće li tržište prepoznati i priznati prvostupnike?
- vodi li bolonjski proces u europskim sustavima dominaciji nastave i administriranja na štetu istraživanja i znanosti?
- koji su stvarni razlozi i stvarne potrebe mobilnosti studenata na međunarodnoj razini?
- kakva je vanjska dimenzija utjecaja bolonjskog procesa spram zemalja koje mu ne pripadaju?

B. Uočene teškoće

U prvoj godini primjene proces obiluje nizom teškoća koje ćemo pobrojati prema prioritetima Sindikata.

Razaranje znanstveno-istraživačke komponente sveučilišta postaje krajnje ozbiljna opasnost, izravno vezana sa stupnjem preokupacije nastavom osoba koje su istovremeno obavezane znanošću.

Opterećenje sudionika procesa. Enormno je poraslo opterećenje nastavnika i drugih suradnika u radnom procesu. Procijenjeno je da nedostaje više tisuća nastavnika da bi se proces mogao odvijati u normalnim i primjerenim uvjetima, u skladu s radnim standardima. Porast studenata već i ranije nije pratio sukladan porast broja nastavnika, što s pojačanim zahtjevima za kvalitetom i individualizacijom tretmana studenata poprima dramatične razmjere. Sustav normativa rada u praksi se raspao. Nužno je i hitno u domeni radnih odnosa mijenjati propise kako bi što više ljudi lakše moglo ući u sustav ili se u njemu zadržati. Nužno je ili osigurati sredstva u Ministarstvu za povećano zapošljavanje i povećanje infrastrukturnih kapaciteta sveučilišta, ili radikalno smanjiti broj studenata i ostvariti „bolonjske“ standarde studiranja.

Posljedice propusta vlasti na ovom planu već se osjećaju:

- bitno slabljenje znanstveno-istraživačke komponente na sveučilištima, u zemlji ionako skromne znanstvene produkcije;
- zaobilaženje bitnih zahtjeva bolonjskog procesa u nastavi;
- porazne ocjene kvalitete naših institucija u međunarodnoj utakmici.

Takve posljedice mogu u konačnici dovesti do urušavanja cjelokupnog procesa u hrvatskim uvjetima, za što odgovornost, kao što je vidljivo, može pasti samo i isključivo na političku vlast. To će se i dogoditi ako se stvarima ne pristupi sustavno, dosljedno, na vrijeme i pravično.

Opterećenje studenata. Prva iskustva studenata upućuju da je dodjela ECTS bodova kolegijima manja od stvarnog opterećenja u mnogim slučajevima.

Pitanje adekvatnog financiranja reflektira se ne samo na problem broja ljudi već i na **problem nužnih sredstava i opreme**, a problem **nedostatka prostora** nameće imperativ novih investicija i na sveučilištu i na veleučilištu.

Sustav kontrole kvalitete, kao *conditio sine qua non* izvedbe bolonjskog procesa, još uvijek je u početnim fazama, obilježen nizom teškoća, od organizacijskih do kadrovskih. Uredi za kontrolu kvalitete po ustanovama nisu još profunkcionirali, a „rad“ Agencije nema još nikakvih praktičnih učinaka. Uslijed toga još uvijek nema nikakvih naznaka o funkcioniranju jedne od najvažnijih poluga unapređenja sustava, a to je vezivanje financiranja ustanova i pojedinaca uz kvalitetu njihove izvedbe u obrazovnom i/ili istraživačkom procesu.

Kontinuirana valorizacija kvalitete pojedinaca, projekata i osobito ustanova, utemeljena na jasnim i međunarodno prihvaćenim mjerilima, jedini je korektivni faktor koji je moguće dosljedno primijeniti u razvoju obrazovnog i znanstvenog sustava. Da bi vrednovanje bilo pošteno i transparentno, Agencija za kontrolu kvalitete morala bi biti neovisna, što znači da bi to tijelo moralo biti višestrano financirano: od strane države, znanstvenih i obrazovnih ustanova, te poslodavaca. Za sada nema nikakvih naznaka da se radi na uspostavljanju takvog sustava.

Plaćanje rada i neprepoznavanje većeg i kvalitetnijeg od manje opsežnog i manje kvalitetnog rada, kao i ograničenja u opterećenjima nastavnika (sustav normativa) problemi su koji upravo zbog bolonjskog procesa postaju veoma aktualni. Također, nužno je potrebno ujednačiti opterećenja zaposlenika na sveučilištu s onima na javnim institutima. To je najlakše postići dosljednim uključivanjem znanstvenika u nastavu, što je u skladu s potrebama sustava za što većim brojem ljudi u nastavi. Također, valja odrediti u sustavu javnih i državnih službi određivanje novih vrijednosti koeficijenata za prvostupnike u odnosu na magistre.

Nejasno je u kojoj mjeri su zapravo nastupile **potrebne sadržajne promjene i prilagodbe nastavnih programa**. Rasprostranjeno je mišljenje da su se u stanovitoj mjeri dogodile formalne promjene, a programi su se uglavnom fragmentirali kako bi nastavnici sačuvali svoje predmete i tako prilagodili proces svojim potrebama. Naravno, *curriculumi* bi bili drugačiji da je sveučilište bilo integrirano, bilo bi više pravih sveučilišnih studija, koji bi išli ka multidisciplinarnosti i međufakultetskom povezivanju. Ovako su programi morali biti omeđeni fakultetskim granicama.

Ne postoji svijest sudionika procesa o **ishodima učenja** kao središtu valorizacije radnog procesa u nastavi, kao sasvim novoj paradigmi za odnos prema radu u nastavi i njegovim rezultatima.

Još nisu stvorene pretpostavke za **mobilitet** kako unutar sveučilišta, tako i na međunarodnom planu. Očekuje se mogućnost da studenti barem jedan semestar provedu na nekom drugom sveučilištu, a nisu stvorene nikakve pretpostavke da primamo profesore i studente sa drugih sveučilišta iz zemlje i inozemstva.

Očekuje se uskoro i provedba Hrvatskog kvalifikacijskog okvira sukladno bolonjskom procesu i usklađivanje s Europskim . (Napomena: Vlada je donjela HKO; u tijeku je formiranje novog povjerenstva za provedbu HKO-a i rad sektorskih vijeća koji će razraditi pojedina stručna područja).

C. Ostvarenje zadanih ciljeva implementacije

U kojoj su se mjeri ostvarili ciljevi implementacije bolonjskog procesa u našim uvjetima? Promotrimo ostvarenje glavnih ciljeva:

- prelazak na prva dva stupnja sustava visokog obrazovanja - uspješno započeto na većini fakulteta i sveučilišta, iako neke ustanove, čini se bezrazložno, odbijaju promjenu;
- oblikovanje adekvatnih programa za prve tri godine studija - nejasan učinak;
- jačanje studijskih programa kao sveučilišnih i međufakultetskih programa i mobilnost studenata - izrazito slabo;
- mobilnost nastavnika unutar sveučilišta – neuspjelo;
- uspostava sustava vrednovanja kvalitete – započeto, ali ne funkcionira;
- međunarodna mobilnost - nezadovoljavajuća;
- individualizacija nastave - bez pomaka, opterećeno premalim brojem nastavnika i uvećanim brojem studenata.

D. Prepreke uspješnoj implementaciji procesa

Uspješnu implementaciju moguće je provesti uklanjanjem nekoliko važnih prepreka u sustavu visokog obrazovanja i znanosti.

Usklađivanje broja studenata s brojem nastavnika temeljni je preduvjet normalnog funkcioniranja. To se može postići povećanjem broja nastavnika, ali isto tako i smanjenjem broja studenata. Sveučilišta bi morala pred državu postaviti ultimativni zahtjev – ili će država poduzeti sve da osigura nove kadrove u kratkom roku (produljenje radnog staža za nastavnike, uključanje znanstvenika s instituta, zapošljavanje povećanog broja predavača i asistenata, uklanjanje obaveze napredovanja, itd.) ili će sveučilišta smanjiti broj studenata. S manjim brojem studenata, a s povećanim uspjehom studiranja (što znači više diplomiranih u kraćem roku) Hrvatska bi vjerojatno imala jeftiniji i učinkovitiji sustav, što je osobito važno u doba nepovoljnih gospodarski kretanja. Paradoksalno, ali samo na prvi pogled. Jer ključni problem našeg visokoobrazovnog sustava jest podatak da studij uspješno završava manje od 30% od ukupno upisanih studenata, i to studirajući gotovo 7 godina. Problem Hrvatske nije mali broj studenata već mali broj građana s visokom stručnom spremom. Individualizacijom nastave i kontinuiranim kontaktom sa studentom broj onih koji otpadaju iz sustava radikalno bi se smanjio.

Pravna integracija sveučilišta, a to znači ukidanje pravne osobnosti fakulteta, pretpostavka je za unutarnju mobilnost kadrova i racionalnu upotrebu ljudi u procesu rada i nastave. Zaposlenici osiječkog, riječkog, splitskog i zagrebačkog sveučilišta imaju ugovor o radu sa svojim fakultetima i kao takvi ne mogu biti zaposlenici sveučilišta. U takvim okolnostima mobilnost kadrova stvar je dobrovoljnosti, a ne ostvarenje potreba nastavnog procesa. Time se sustav prilagođava izvođaču, a ne studentu. Bez pravne integracije sveučilišta nema niti sveučilišnih studija koji predstavljaju stvarnu inkarnaciju ideje bolonjskog procesa - multidisciplinarno povezivanje kadrova i studenata u sve većoj multidisciplinarnosti znanstvenog i obrazovnog procesa.

Osiguranje financijske autonomije također je preduvjet uspješnosti provedbe. Još uvijek je nedovoljno jasno što se događa s uvođenjem financiranja prema *lump sum* modelu, a posebno je nejasno kako će neintegrirano sveučilište upravljati distribucijom mase sredstava namijenjenih fakultetima. Još uvijek je nejasno hoće li sveučilište biti tek redistributivni mehanizam, ili entitet s pravom na razvojne projekte i strateške investicije, s pravom na samostalno organiziranje studija sukladno pravilima bolonjskog procesa.

Odgovornost izvršne vlasti za normalno funkcioniranje sveučilišta. Popis potreba je kratak: ljudi, sredstva, oprema, prostor, investicije, institucije za kontrolu kvalitete, potpora međunarodnoj mobilnosti.

2. ŠKOLARINE I CIJENE STUDIJA

Sindikata prihvaća raspravu o promjeni u sustavu školarina i plaćanja studiranja. Postojeći sustav participacije studenata u troškovima studija, u kojem jedni plaćaju, a drugi ne plaćaju, nepravedan je, nesvrshodan i neodrživ. Školarine ili participacije studenata narušile su načelo jednakog pristupa visokom obrazovanju i tretman obrazovanja kao javnog dobra. Nastava ne smije biti obrazovna usluga za prodaju, već služba na korist građana. Prihvatljiv je model u kojem će svi studenti plaćati tek manji dio cijene studija, socijalno podnošljiv i prihvatljiv, a država treba osigurati stipendije za nadarene i siromašne, te zajmove za druge, ovisno o njihovom socijalnom statusu, te uvesti mehanizam oslobađanja od vraćanja ili od plaćanja tijekom studija temeljem uspjeha u njemu. Time bi uvođenje plaćanja za studiranje isključivo bilo u funkciji jačanja vlastite odgovornosti studenata za uspješno studiranje, a ne bi predstavljalo surogat za financiranje od strane države, niti sredstvo zarada fakulteta. U sklopu cjelovitog rješenja valja razmotriti i zalaganje za ekonomsku cijenu smještaja i prehrane, pod uvjetom da država i za tu svrhu osigura široki sustav potpore, za nadarene i uspješne i sve one koji takav trošak ne mogu podnijeti.

Međutim, u svjetlu nedavnih studentskih prosvjeda i inicijativa, Sindikat je kao temeljno načelo sklon podržati model uvjetno besplatnog školovanja, na način da je studiranje besplatno za sve redovite studente upisane na javna visoka učilišta u okviru jasno određenih kapaciteta i potreba za određenom stručnim profilima.

Ova stajališta Sindikat će preispitivati i provjeravati s aspekta ozbiljnosti u koji bi država u ove promjene ušla, kako se visokim učilištima ne bi uvela nova opterećenja, bez adekvatnog sustava potpore na drugoj strani. Također, stajališta treba preispitivati na temelju podataka i istraživanja, osobito o utjecaju školarina na uspjeh studiranja u hrvatskim uvjetima.

Također, krajnje je vrijeme da se izračuna i stvarna cijena pojedinih studija.

3. INTEGRACIJA SVEUČILIŠTA

Osim naprijed navedenih razloga za pravnu integraciju sveučilišta i navedenog ukidanja pravne osobnosti fakulteta, osim mogućnosti da zaposlenici imaju ugovor o radu sa sveučilištem, osim postojanja i osnivanja sveučilišnih studija, osim učinkovitog upravljanja *lump sumom*, valja spomenuti još i:

- mogućnosti artikulacije strategije razvoja i dugoročne politike sveučilišta;
- mogućnost vlastitog ulaganja u velike razvojne projekte;
- mogućnost optimalnog i racionalnog upravljanja kadrovskim i materijalnim resursima;
- mogućnost upravljanja sveučilištem na jednostavniji i učinkovitiji način;
- mogućnost jačanja odgovornosti na svim razinama unutar sustava uslijed jačanja ovlasti uprave sveučilišta spram dekana (koji za svoj rad sada uglavnom nikome ne odgovaraju).

Počesto postoji poistovjećivanje između pravne integracije i centralizacije. Sveučilište može biti sasvim decentralizirano iako pravno integrirano, što je upravo modus velikih sveučilišta.

Osim pravne integracije veoma je važna i fizička, odnosno prostorna integracija. Pravna integracija je nužni preduvjet za sveučilišni život, dok fizička integracija snažno pogoduje stvarnoj povezanosti po ukrižanim linijama sveučilišnog života.

4. "PODJELA" ZAGREBAČKOG SVEUČILIŠTA

Lažna je dilema podijeliti Zagrebačko sveučilište ili ne. Ono je već sada podijeljeno u četrdesetak fakulteta, kao mini-sveučilišta. Zagrebačko sveučilište i ne postoji kao sveučilište, kao organska cjelina. Kada bi se ukinula uprava Zagrebačkog sveučilišta, rektor i rektorat, ništa uistinu bitno ne bi se promijenilo. Bitne ovlasti i sredstva za upravljanje sustavom sveučilišta i ovako nisu tamo. Dakle, ne može se nešto dijeliti na dva do tri dijela, ako je već podijeljeno na četrdeset fragmenata. Pravnom integracijom sveučilišta otvara se inverzno pitanje: želimo li da se četrdesetak fakulteta integrira u jedno, tri ili deset sveučilišta. Integraciju u više od tri ili četiri sveučilišta valja spriječiti Zakonom zbog stvaranja malih odviše specijaliziranih cjelina. Integracija u jedno sveučilište, jednu pravnu osobu svrhovita je pod uvjetom stvaranja dva, tri ili četiri grozda raznih fakulteta koji bi *de facto* funkcionirali kao zasebna sveučilišta, ali unutar jednog imena ili zajednice, radi očuvanja tradicijske oznake Sveučilišta u Zagrebu.

Iako je rasprava o redimenzioniranju hrvatskih sveučilišta crvena krpa za čelništvo Sveučilišta u Zagrebu, držimo da se ona mora otvoriti, jer postoje argumenti koji upućuju da bi bilo bolje kada bi se uklonila prevelika asimetrija hrvatskih sveučilišta, koja dodatno otežava vođenje konzistentne i jedinstvene visokoobrazovne i znanstvene politike. Uvjerljivo najveće Zagrebačko sveučilište, kao konglomerat heterogenih i divergentnih interesa, vrlo je teško, ako ne i nemoguće uspješno integrirati u učinkovito sveučilište. Ono je kao takvo teško upravljivo, a zbog prostorne dislociranosti i disfunkcionalno za multidisciplinarno obrazovanje i mobilnost studenata i nastavnika. Veliko sveučilište traži duboki vertikalni raspon upravljanja, što je prepreka naravi sveučilišnih odnosa. Naime, uprava bi morala biti blizu studenta i student bliže upravi. Ovakva asimetrija u veličini, pri čemu Zagreb ima dvostruko više nastavnih i ljudskih kapaciteta nego sva ostala sveučilišta zajedno, ne postoji niti u jednoj zemlji.

Položaj svih hrvatskih sveučilišta bio bi tako ravnopravniji za kompeticiju, organizacija i rad bili bi bitno učinkovitiji, a ostvarili bi se i uvjeti nužni za vrednovanje kvalitete visokih učilišta. Eventualni zahvati takve naravi moraju svakako podrazumijevati znatne državne investicije, radi relokacija postojećih fakulteta (izgradnja novih objekata i uspostava kampusa...).

5. NOVA SVEUČILIŠTA I PROBLEMI REGIONALNOG RAZVOJA

U vrijeme dok se cijeli sustav napinje u borbi za osiguranje kvalitete, osnivanje novih sveučilišta bez zajamčene kadrovske potpore narušava temeljne ciljeve bolonjskog procesa, i razbija koncentraciju kvalitete postojećih institucija. Takve inicijative imaju opravdanje samo ako osnivanje sveučilišta podiže lokalnu sredinu u kojoj se ono osniva. Boljitak određenoj sredini donosi veći broj visokoškolskih nastavnika, ali samo onda ako žive i rade u sredini u kojoj se novo sveučilište i osniva. U suprotnom, nema unapređenja lokalne sredine i dolazi do degradacije ideje sveučilišta. Osnivanje novih sveučilišta prihvatljivo je ako osnivač ima ozbiljna jamstva da će u razdoblju od pet do šest godina imati osigurane financijske, kadrovske i prostorne pretpostavke i tako unaprijediti lokalnu zajednicu. U procjeni mora biti presudan kriterij kvalitete koja se tamo može ostvariti. Zabrinjava aspiracija lokalnih političara sveučilištu, iako se, s obzirom na stvarne mogućnosti, policentrični i regionalni razvoj visoke naobrazbe može realizirati kroz osnivanje veleučilišta u manjim sredinama. Ne zaboravimo, sveučilište primarno uključuje

znanstvenu komponentu, a mora imati više raznolikih područja istraživanja da bi se tako moglo zvati. Sumnjamo da su lokalni političari zainteresirani za istraživanja, ali ne sumnjamo da su zainteresirani za studente na svome području, što znači da bi trebali biti za veleučilište, iako im sveučilište bolje zvuči. Međutim, iz veleučilišne pozicije može se razviti sveučilište tek kada broj i priroda disciplina i područja opravda naziv sveučilišta. Inicijative za osnivanje sveučilišta počesto su tek politikantska poruka neupućenom stanovništvu o prestižu i uspješnosti lokalne vladajuće politike, pri čemu je sveučilište za lokalne političare samo deklarativni, ali ne i suštinski simbol velegrada. Sindikat snažno podupire disperziju visokog obrazovanja u policentričnom smislu, te pojačana ulaganja u regionalne institucije, što je i prisutno u zadnje vrijeme. Brine nas međutim, da ne prepoznamo koncept regionalnog razvoja visokog obrazovanja i znanosti. Također, ne primjećujemo odgovarajući poticaj za odlazak kvalitetnih kadrova na hrvatska sveučilišta izvan Zagreba, iako je upravo to presudno pitanje opstanka i razvoja novostvorenih sveučilišta.

6. SLABOSTI U ORGANIZACIJI I UPRAVLJANJU

Slabosti u organizaciji i upravljanju postoje na svim razinama, od nacionalne, sveučilišne do razine ustanova.

Elementi strateškog planiranja ne primjećuju se niti na jednoj od razina ili institucija (sveučilišta i ustanove ne razvijaju strategiju, iz nje politiku i akcijske planove, i ne osiguravaju potrebne kapacitete: legislativu, ljudske i materijalne resurse).

Tijela sveučilišta imaju nedovoljni utjecaj u upravljanju i kreiranju razvoja visokoobrazovnog sustava.

Financijsko poslovanje, kvaliteta rada i briga o racionalnosti i zakonitosti poslovanja nisu pod odgovarajućim **nadzorom osnivača**, a nisu niti dovoljno kontrolirani unutar ustanova.

Upravljanje na fakultetima karakterizira objedinjeno upravljanje akademskim i poslovnim zaduženjima. Nepostojanje jasnoga razgraničenja znači uglavnom da se poslovodna zaduženja obavljaju znatno slabije i manje kompetentno nego akademska. Dekanska odgovornost u stvarnosti jedva da postoji, a dekani u principu i ne odgovaraju za svoj rad, niti prema dolje, prema fakultetskim vijećima, niti prema upravi sveučilišta.

Pitanje kratkoće dekanskih mandata ostalo je neriješeno jer je dekanima važniji profesorski interes da ne budu predugo izdvojeni iz nastave, nego interes ustanove za kvalitetnim upravljanjem i funkcioniranjem sustava. Valja bolje stimulirati preuzimanje ovlasti i odgovornosti u sustavu, budući da je slab interes za preuzimanje položajnih odgovornosti kod profesora.

Međutim, postalo je jasno da dekani moraju imati dulji mandat kako bi započete poslove mogli dovršiti i ustanovi pružiti najviše nakon što su poslom ovladali kako sadašnji kratki mandati ne bi služili samo akademskim funkcijama. Ukratko, postojeći mandati ne potiču odgovorno i znalačko obnašanje funkcije. Naši članovi primjećuju da se ustanovama počesto upravlja amaterski u poslovodnim funkcijama, posebno u upravljanju kadrovima. Vode ih počesto osobe koje nisu profesionalno osposobljene za upravljanje sustavima kada funkciju preuzimaju i čiji je stupanj pravne kulture ponekad iznenađujuće nizak. Pri tome se ponekad u upravljanju ne pridržavaju načela pravednosti, konstantnog praćenja i usklađivanja stanja na ustanovi, te svoje odluke ne zasnivaju na principijelnim i dugoročnim rješenjima. Zaobilazeći propise ili postupajući protupravno, nanose financijsku štetu Državnom proračunu gubitkom sudskih sporova, za što gotovo nikada ne odgovaraju.

Uvođenje kompetentnog menadžmenta sposobnog za vođenje, motivaciju i selekciju kadrova i upravljanje materijalnim resursima hitna je potreba. Međutim, niti taj cilj nije ostvariv bez integriranog sveučilišta, jer je obujam resursa na fakultetskoj razini nedovoljan za kvalitetno i složeno upravljanje.

U upravljanju sveučilištem povećan je stupanj demokratičnosti, a senati su postali reprezentativniji, sukladno i našim preporukama. Međutim, čini nam se nedostatnim udio studenata u upravljačkim tijelima sveučilišta i fakulteta, a svakako je neprihvatljiv izostanak nenastavnog osoblja u senatima čak tri naša sveučilišta (zagrebačko, riječko i osječko). Iako je njihova nazočnost praksa u demokratskim zemljama, a kod nas zajamčena zakonom, koji se i ovaj puta statutima izigrao. Iako je ukinut automatizam ulaska dekana u senate, nikako nije dobra njihova nazočnost u senatima, jer oni unutra dolaze kao upravljači svojih ustanova, pravnih osoba, pa su oni obavezni tako i nastupati, što otežava koheziju sveučilišta.

Potrebno je jačati ovlasti, ali i odgovornosti, prvenstveno rektora i senata, ali i svih drugih čelnika koji raspolažu stanovitim ovlastima. Ali je jednako tako potrebno ugraditi tijela i instrumente unutarnjega i vanjskoga nadzora svugdje gdje postoje neke ovlasti (npr., nadzorna vijeća, etička povjerenstva itd.), te unutarnje i vanjske zaštite akademskih sloboda i prava svih članova akademske zajednice, od studenata do nastavnika.

Osim rijetkih iznimki, odustaje se i od organizacije sveučilišta po odjelskom principu, u kojem su odjeli nosioci znanstvenog rada svih znanstvenika unutar istog znanstvenog polja na jednom sveučilištu, iako je upravo to jedan od elemenata modernog sveučilišta.

Ovlasti i odgovornosti pročelnika katedri, odjela ili drugih organizacijskih jedinica ostala su skromna.

Izborni sustav na sveučilištima traži daljnje preinake tako da rektora i članove senata bira jedinstveno izborni tijelo na sveučilištu, budući da tek pod tom pretpostavkom oni mogu biti predstavnici cjeline i cjelinu zagovarati. Dok su god članovi senata predstavnici vlastitih ustanova dotle su oni moralno odgovorni onima koji su ih izabrali, što znači da im je logičan prioritet vlastita ustanova, a ne sveučilište.

Nacionalna vijeća, uslijed neadekvatnog modela izbora članova i izostanka odgovarajućih ovlasti ostala su tijela bez dovoljne i prepoznatljive aktivnosti, a komponirana su uz presudan utjecaj Ministarstva. Po uzoru na slična tijela razvijenih zemalja nužno je jače decentralizirati sustav smanjujući djelokrug stručnih ovlasti Ministarstva znanosti,

obrazovanja i športa odnosno povećavajući ovlasti i odgovornosti nacionalnih vijeća¹ i Savjeta za financiranje, a Ministarstvu ostavljati uglavnom nadzorne ovlasti.

Savjet za znanost i razvoj pri Vladi bilo bi veoma korisno utemeljiti, što smo predlagali i ranije kao savjetodavno tijelo za razvoj zemlje utemeljeno na znanosti i obrazovanju, npr. tijelo koje će zajedno s predstavnicima Sabora, Vlade, nacionalnih vijeća, kao i socijalnih partnera (poslodavaca i sindikata), na savjetodavnoj razini utjecati na cjelokupni razvoj RH.

7. FINANCIRANJE

I dok se uslijed krize udio bruto društvenog proizvoda koji se izdvaja za znanost i obrazovanje u prošloj godini privremeno povećao, značajno smanjenje apsolutnog iznosa u 2010. uz istovremeno povećanje dijela koji se financira iz sredstava lokalne zajednice upućuju na to da će i u budućnosti izdvajanja ostati neadekvatna. Kako se očekuje da će kriza izmijeniti strukturu gospodarstva, povećanje ulaganja u obrazovanje postati će nužno za daljnji razvoj zemlje. Na žalost, kao što je vidljivo iz tablice koja slijedi, trendovi upozoravaju na upravo suprotnu pojavu.

Javna izdvajanja za znanost i obrazovanje kao % BDP-a	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010. *
Osnovno	1,81	1,87	1,86	1,83	1,76	1,74	1,78	1,87	1,84
Srednje	0,90	0,94	0,92	0,91	0,91	0,87	0,93	1,08	1,05
Visoko	0,70	0,77	0,76	0,79	0,84	0,81	0,84	0,83	0,81
Znanost	0,38	0,37	0,34	0,32	0,31	0,31	0,33	0,36	0,30
Sport, zajednički programi, infrastruktura i administracija	0,56	0,62	0,62	0,68	0,71	0,87	0,92	0,83	0,79
UKUPNO	4,34	4,58	4,50	4,53	4,53	4,60	4,80	4,97	4,79

Izvor: MFIN, DZS, izračun NSZVO

* pod pretpostavkom da će BDP rasti 0,5%, a da će sredstva lokalnih proračuna ostati na prošlogodišnjoj razini

Sindikata upozorava da je jedan od glavnih uzroka neadekvatnih izdvajanja za obrazovanje vrlo nizak udio zaposlenih u tom sektoru (u RH je samo 2,2% osoba zaposleno u sektoru obrazovanja, dok je europski prosjek (EU 27) 3,5%). Stoga zaključujemo da povećanje ukupnih izdvajanja za obrazovanje neće biti moguće bez povećanog zapošljavanja nastavnika.

Neadekvatno financiranje vidljivo je i na niskom udjelu javnih sredstava koja se izdvajaju za visoko obrazovanje. Primjerice, dok Danska za visoko obrazovanje iz javnih sredstava izdvaja čak 2,1% svog društvenog proizvoda, Hrvatska se s 0,8% BDP-a nalazi daleko ispod europskog prosjeka (1,1% EU 27). Bez povećanog financiranja i odgovornog upravljanja hrvatsko visoko obrazovanje neće dostići EU standarde. Sindikat naglašava da nastavak dosadašnje prakse dovodi u pitanje nužno povećanje kvalitete studija ali i dosljednu provedbu bolonjske reforme.

Veliki problem predstavlja i nedefinirana financijska autonomija u upravljanju sveučilištem. Problem tzv. **lump sum-a**, kako na javnim sveučilištima, tako i javnim institutima, još uvijek nije riješen i ostaje nejasno kojim će financijskim ovlastima ustanove raspologati.

Financiranje još uvijek nije ni u kakvoj **korelaciji s kvalitetom**. Imperativ razvoja nameće da visina financiranja pojedinih nositelja nastave i istraživanja mora biti vezana uz razvijeni i brzi sustav vrednovanja pojedinaca, programa i ustanova. Ovakav sustav nemoguće je izgraditi bez učinkovitog organiziranja i neovisnog djelovanja ključnih nacionalna tijela: **Nacionalnog vijeća za visoko obrazovanje, Nacionalnog vijeća za znanosti, Savjeta za financiranje, Agencije za znanost i visoko obrazovanje te Nacionalne zaklade za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj RH**. Kako sada stoje stvari, niti jedno od ovih tijela ne radi na potrebnoj razini kvalitete i učinkovitosti, dok je njihova neovisnost krajnje upitna.

Valja preispitati i postotak kojim se u ukupnim proračunskim sredstvima za znanost financira studentski standard (ta su izdvajanja dvostruko veća od troškova "hladnog pogona" svih fakulteta u državi).

Potrebno je poticati financiranje obrazovanja i znanosti od strane nedržavnih subjekata (gospodarstvo, inozemni financijeri, privatne i lokalne zaklade), te od strane drugih ministarstava. Grad Zagreb i druga znanstvena i

¹ Na primjer tzv. HEA – Higher Education Authority u Irskoj, NWO- The Netherlands National Research Council u Nizozemskoj, Swedish Council for Planning and Coordination of Research, odnosno National Agency for Higher Education u Švedskoj, itd.

visokoškolska središta morala bi sa znatno većim sredstvima doprinostiti financiranju znanosti i visokog obrazovanja u svojim gradovima.

Na tragu naše inicijative i zahtjeva uvedeni su ograničeni porezni poticaji za unapređenje znanstvene djelatnosti i suradnju s gospodarstvom. Danas znamo da su ti porezni poticaji ukinuti, te da nisu imali značajne učinke. Sindikat smatra da je potrebno pronaći model kojim bi se poreznim poticajima stimuliralo ulaganje u znanost.

Nadzor i regulacija stjecanja tzv. vlastitih prihoda nije uspostavljena, niti je razrađeno njihovo transparentno trošenje kako bi se zaustavila trka za zaradom na javnom dobru koja šteti znanosti i nastavi.

8. VELEUČILIŠTA I BINARNI SUSTAV

Sindikat se još ranije opredijelio za stvaranje binarnog sustava, tako da se stručni studiji odvoje od sveučilišnih, pod uvjetom da država tom sustavu pridonese stvaranjem potrebnih kapaciteta. Dosadašnji razvoj događanja pokazuje da država u tom pravcu ne djeluje dovoljno ozbiljno, tako da je upitna mogućnost izdvajanja stručnih studija prema veleučilištima, a još je manje realna ako se uoče interesi na sveučilištu. Ovdje su dileme i dalje otvorene, budući da u svijetu postoje tendencije napuštanja binarnog sustava. Diversifikacija obrazovnih ustanova nije upitna, veleučilišta se planiraju po županijama, ali dilema nastaje po pitanju ostanka stručnih studija na sveučilištima. U visokoobrazovnoj politici u RH ne primjećujemo jasnu koncepciju. U izgradnji koncepcije valja uzeti u razmatranje i mogućnost razvoja dva tipa sveučilišta (istraživačka i nastavna), osobito stoga što na postojećoj razini kvalitete istraživanja pojedina hrvatska sveučilišta teško mogu proći neovisno i kompetentno vrednovanje kao istraživačka sveučilišta. To je možda put kroz koji bi se i dileme oko stručnih studija razriješile.

Svakako valja preispitati cijenu nastavnog rada na sveučilištima i plaće predavača. Veleučilištima valja podići atraktivnost u kadrovskom smislu.

Valja inzistirati na sprječavanju rada i osnivanja veleučilišta koja kadrovski, prostorno i kvalitetom obrazovanja ne udovoljavaju suvremenim kriterijima, a financiranje veleučilišnog sustava u značajnoj mjeri prebaciti na regionalnu, odnosno razinu lokalne samouprave i gospodarstva.

Čvrsto povezana s regionalnim gospodarstvom i lokalnom samoupravom, učinkovita i fleksibilna u obrazovanju kadrova koji imaju praktična znanja kompatibilna s potrebama poslodavaca, upravo veleučilišta mogu i trebaju biti snažan motor regionalnog razvoja.

9. PRIVATIZACIJA VISOKOG OBRAZOVANJA

Neprihvatljiva je bilo kakva privatizacija od države utemeljenih znanstvenih i obrazovnih institucija. Visoko obrazovanje mora biti pretežito u državnom vlasništvu i javno financirano.

Privatna visoka učilišta su poželjna i prihvatljiva ako su javna i neprofitna, ako udovoljavaju od države propisanim standardima kvalitete, ako potiču kompeticiju u kvaliteti i ako ne potkopavaju kadrovske i materijalne temelje javnog visokog obrazovanja i znanosti.

10. OSNIVANJE SVEUČILIŠNIH KLINIKA

Zbog specifičnosti obrazovanja liječnika, stomatologa i veterinarara potrebno je pri reformi obrazovanja i zdravstva osigurati osnivanje sveučilišnih klinika. Za razliku od uobičajenog modela sveučilišnih bolnica u svijetu, u kojima se pod okriljem sveučilišta objedinjuju vrhunska medicina i znanstveni rad, u Hrvatskoj su kliničke bolnice i klinički bolnički centri zapravo samostalne zdravstvene ustanove na čiji razvoj medicinski fakulteti, odnosno sveučilišta, imaju vrlo malo utjecaja. To je naročito naglašeno pri neadekvatnom probiru kadrova, koji vrlo često ne mogu pokrenuti i izvesti istraživačke programe koje bi takav tip bolnice morao imati. Stoga izostaje temeljna svrha ovog tipa bolnica: podizanje medicinske struke na najvišu moguću razinu, razvoj novih i uvođenje najmodernijih postojećih terapijskih i dijagnostičkih postupaka, te kvalitetna edukacija studenata i drugih kadrova. Važno je naglasiti da sve klinike ne mogu biti sveučilišne bolnice, što danas nije praksa u Hrvatskoj. Samo one koje ispune stroge kriterije kvalitete dijagnostike, terapije, znanstvenog rada i obrazovanja kadrova mogu dobiti status sveučilišnih bolnica. U njih bi se trebalo više ulagati, ali i očekivanja isto tako moraju biti veća. Ovakvom politikom postiglo bi se da medicinski fakulteti i sveučilišta budu u pravom smislu riječi integralni dio hrvatske medicine, kao i da imaju aktivnu ulogu u njenom razvoju.

11. JAVNI ZNANSTVENI INSTITUTI

Ulogu i misiju pojedinih javnih znanstvenih instituta trebalo bi redefinirati u pravcu ostvarivanja znanstvenih programa od strateškog interesa za RH, uz komponentu vrhunskih istraživanja, ali i sudjelovanja u visokom obrazovanju, te uspostavljanja znanstvene infrastrukture na korist cjelokupnog sustava znanosti i visokog obrazovanja.

Nakon temeljite analize rada i misije postojećih javnih znanstvenih instituta, koju svakako treba obaviti Nacionalno vijeće za znanost, valja uključiti dio instituta u sveučilišta. Dio samostalnih javnih instituta moguće je prirodno

povezati u mrežu instituta, po uzoru na Max Planck ili CNRS. U takvim institutima znanstvena zajednica po logici stvari morat će preuzimati znatno veću odgovornost u radu na strateškim razvojnim prioritetima zemlje. Neke od takvih instituta treba uključiti u dijelove obrazovnog procesa ili im omogućiti samostalno izvođenje poslijediplomskih doktorskih i/ili specijalističkih studija, a putem znanstveno-tehnoloških parkova ili vlastitih trgovačkih društava povezati ih s gospodarstvom.

Postoji i skupina instituta u gospodarskim subjektima koja mora uživati javnu potporu za razvojna istraživanja od većeg interesa za gospodarstvo i zemlju u cjelini. Takvim institutima valja omogućiti sudjelovanje u istraživačkim, pa i nastavnim programima na sveučilištu.

12. TEHNOLOGIJA I ZNANOST I SVEUČILIŠTE

Transfer tehnologije i primjena znanstvenih otkrića. Nužno je uspostaviti cjeloviti sustav potpore transferu znanja i znanstvenika u privrednu djelatnost. Sustav treba omogućiti znanstvenicima komercijalizaciju znanstvenih ideja privremenim ili djelomičnim izlaskom znanstvenika iz sustava znanosti i visokog obrazovanja (na godinu-dvije, pola radnog vremena, smanjivanje norme itd.), radom u znanstveno-tehnološkom parku pri sveučilištu, ili osnivanjem trgovačkih društava (*start-up* ili *spin-off* tvrtke) s mogućnošću znanstvenog dioničarstva za inventivne i produktivne istraživače, čime se pored transfera tehnologije rješavaju i pitanja intelektualnog vlasništva, plaćanja dodatnog rada itd.

Nakon nekog vremena, kroz takav sustav transfera tehnologije rješavat će se i zapošljavanje mladih doktora znanosti. Dok se ne uspostavi normalna potražnja za znanstvenim kadrom treba osigurati posebne programe poticaja za zapošljavanje onih mladih ljudi koji ne mogu ostati u sustavu znanosti i visokog obrazovanja.

Odgovornost znanosti prema tehnološkom razvoju. Tehnološki razvijena društva, koja značajan dio svoga BDP-a ostvaruju kroz tvrtke utemeljene na modernim tehnologijama, imaju cijeli lanac institucija koje povezuju fundamentalna, primijenjena i razvojna istraživanja s proizvodnjom za tržište. Ulaganjem u sve tri istraživačke razine osigurava se potrebna raznorodnost i njihova uspješna interakcija.

Razvojni je imperativ Hrvatske snažan utjecaj hrvatske znanosti na razvoj vlastitih modernih tehnologija, za što je potrebno aktivirati znanstveno-istraživačke potencijale, intenzivirati raznolike programe suradnje znanosti i gospodarstva i time ojačati tehnološku osnovicu zemlje. U tom je procesu potpora države i njena aktivna uloga neizostavan preduvjet povećane kompetitivnosti postojećih i osnivanja novih tvrtki utemeljenih na znanju.

Provedba vulgarnih gledišta prema kojima znanstvene institucije trebaju dio svoga financiranja osigurati u suradnji s privredom, sa svrhom stvaranja proizvoda i usluga namijenjenih tržištu, dugoročno bi razorila znanstvenu supstancu zemlje. Poduzeća i poduzetnici trebaju imati koristi od znanstvenih istraživanja kao izvora novih ideja i novih tehnologija, a ne kao poligona za kreiranje proizvoda za tržište.

Osposobljavanje radne snage za moderne tehnologije. Sposobnost rješavanja problema u okviru modernih tehnologija omogućuje obrazovanje na preddiplomskim, diplomskim i poslijediplomskim studijima na stručnom i znanstvenom stupnju, pod uvjetom da su takvi centri obrazovanja na fronti znanstvenih istraživanja. Općeprihvaćeno je gledište da je za razvoj tehnološki orijentiranih poduzeća od veće važnosti radna snaga koja je tijekom obrazovanja usvojila generička nego praktička znanja. Državno financirani znanstveni pogon u fundamentalnim i primijenjenim istraživanjima jamac je takvih centara obrazovanja.

13. MEĐUNARODNA KOMPETITIVNOST SVEUČILIŠTA I ZNANSTVENIH INSTITUCIJA

Hrvatska sveučilišta i znanstvene institucije ne mogu odgovoriti budućim potrebama Hrvatske ako nemaju sposobnost međunarodne kompetitivnosti. Do toga se može doći samo intenzivnim povezivanjem sa sveučilišnim i znanstvenim institucijama u regiji, Europskoj uniji i vodećim zemljama svijeta, i to razmjenom profesora, znanstvenika i studenata, uključivanjem profesora i znanstvenika hrvatskog porijekla u obrazovne i znanstvene programe u Hrvatskoj, korištenjem stranog jezika u nastavi, pojednostavljenjem zapošljavanja stranaca na našim ustanovama

Samo znanost koja je međunarodno integrirana može kroz mrežu međunarodne suradnje osigurati pristup svjetskim centrima znanja i modernim tehnologijama. Intenzivna integracija u međunarodne tijekove donijet će niz blagotvornih učinaka i olakšati i ubrzati uklanjanje većine unutarnjih slabosti. Međunarodna prisutnost zahtijevat će velike unutarnje napore znanstvene zajednice na promjeni sustava i kompatibilnosti u međunarodnim okvirima.

Posebno poglavlje međunarodne suradnje otvara se pregovorima o ulasku Hrvatske u EU, koji su sada vjerujemo uistinu u završnoj fazi. Pored europskih znanstveno-istraživačkih okvirnih programa u kojima Hrvatska već sudjeluje, otvaraju se i mogućnosti dobivanja sredstava iz tzv. pretpristupnih fondova EU. Međutim, potreban je izniman napor da se znanstveno-istraživačka zajednica maksimalno informira, ne samo o sadržajima nego i o uvjetima i mogućnostima takvih fondova

14. DOSTUPNOST INFORMACIJA IZ SUSTAVA ZNANOSTI I VISOKOG OBRAZOVANJA

Treba napraviti brz i radikalni korak u osiguranju potpune dostupnosti svih informacija, znanstvenih i obrazovnih sadržaja, koje se stvaraju u sustavu znanosti i visokog obrazovanja. Svi obrazovni sadržaji koji nisu zaštićeni komercijalnim ugovorima trebaju biti dostupni putem Interneta. Nužno je kreirati repozitorije s tekstovima diplomskih, magistarskih i doktorskih radnji i osigurati da se s izdavačima znanstvene literature ugovore nacionalne licence koje omogućuju svim korisnicima u sustavu pristup informacijama i publikacijama elektroničkim putem.

IV. KADROVSKA POLITIKA I RADNI ODNOSI

1. KADROVSKA PITANJA I MOBILNOST

Mobilnost kadrova jedna je od najvažnijih svrha implementacije bolonjskog procesa, a istovremeno i preduvjet za povećanje kvalitete cijeloga sustava. Potrebno je da zakonska rješenja i financijska podrška stvore uvjete i obavezu za bitno veću mobilnost nastavnika, studenata i znanstvenika unutar sveučilišta, između sveučilišta, između regija, te između instituta i sveučilišta. Znanstvenike s instituta nužno je, u što većoj mjeri, angažirati u nastavi na sveučilištu. Takav angažman osigurat će dio potrebnog nastavnog kadra koji dramatično nedostaje u sustavu, a njegova realizacija podrazumijeva preciznu zakonsku regulativu, usklađenu s prirodom ugovornih radnih odnosa. To je i način kako se mogu ukloniti nejednakosti u opterećenjima između zaposlenika u nastavi i onih koji rade samo istraživanja. S druge strane, istraživačima sa sveučilišta potrebno je omogućiti znanstveni rad koristeći infrastrukturu i kadrovske resurse javnih instituta.

Za sustav bi bilo veoma korisno, po uzoru na dobra inozemna rješenja, stvarati poticaje s ciljem da što više znanstvenika i nastavnika sklupa nakon doktorata **prvi ugovor o radu u sveučilišnoj sredini u kojoj nisu doktorirali**. Na primjer, rješavanjem stambenog pitanja uz mogućnost da regionalni centri kandidatu ponude i dodatne pogodnosti. To bi bio iznimno bitan doprinos ne samo mobilnosti i sustavu u cijelosti, već i regionalnom razvoju visokog obrazovanja.

Napredovanja u zvanjima. Osobito je važno i dalje ulagati napore za ujednačavanje kriterija za izbor u zvanja u različitim znanstvenim područjima i poljima. Poželjno bi bilo zakonsko propisivanje minimalnih uvjeta za izbor u stručna zvanja i odgovarajuća radna mjesta, dok detaljna razrada istih treba biti prepuštena općem aktu svake ustanove, uvažavajući njihove specifičnosti i međusobne razlike.

Potrebno je zalagati se za ukidanje zakonske obveze napredovanja u znanstvenoj domeni, odnosno omogućiti potpuni angažman zaposlenika samo u nastavi, tamo gdje znanstveni rad nije pretpostavka kvalitete predavanja. Istovremeno, nužno je omogućiti ubrzano napredovanje najkvalitetnijih, brže od uobičajenog.

Nužno je i korisno zadržati zakonsko rješenje koje omogućava zasebni izbor u znanstveno zvanje odvojeno od radnog mjesta. Takvo rješenje omogućava napredovanje u znanstvenom smislu bez vezivanja za sustav znanosti i visokog obrazovanja, a istovremeno predstavlja jedinstveni način za prepoznavanje kvalitetnih znanstvenika i njihov angažman u svojstvu samostalnih istraživača na različitim projektima.

Sustav napredovanja mora biti koncipiran tako da postavlja visoke kriterije za ulazak u sustav, najoštriju selekciju za ulazak u znanstveno-nastavni status, konkurenciju za najviša zvanja. Ali sustav mora moći i očuvati kadrove koji nisu uspjeli ili nisu ostvarili visoke domete u znanosti, a čija su specifična znanja i vještine od koristi u nastavi i istraživanju, pod uvjetom da takvi imaju odgovarajuću plaću i normu u nastavi.

Znanstvene novake treba dodjeljivati isključivo mentorima čija je znanstvena produktivnost i kvaliteta prepoznatljiva u međunarodnim relacijama. Prijeko je potrebno uspostavljanje određenog mehanizma zaštite radno-pravnog položaja novaka, u obliku osobe koja će brinuti o zaštiti i poštivanju njihovih prava (model tzv. kumstva, ili uvođenje ombudsmana na sveučilištu za asistente). Zaštita novaka podrazumijeva i zakonsko propisivanje odgovornosti mentora. Jedan od oblika takve odgovornosti je da se, kao jedan od uvjeta, pri napredovanju mentora vrednuje i njihov rad u matičnim povjerenstvima, te kvaliteta njihovog rada kao mentora i uspješnost novaka.

Plaće za znanstveno i nastavno osoblje ne smiju biti bitno ispod tržišne vrijednosti stručnjaka u privredi, a mogu se dodatno diferencirati prema kategorijama izvrsnosti i svjetske produktivnosti. Sustav mora moći privlačiti najkvalitetnije pojedince.

Kadrovska stanje **Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa** i dalje je vrlo zabrinjavajuće. Temeljem dosadašnjih iskustava, bojimo se da postojeće Ministarstvo ovako opsežnu reformu nije u stanju provesti tako da bude operativni, inspirativni, stručni i kreativni oslonac ustanovama visokog obrazovanja. Zabrinjavaju i česte promjene ljudi u Ministarstvu na odgovornim položajima. I dalje smatramo boljim rješenjem postojanje zasebnog ministarstva znanosti.

2. RADNI ODNOSI

Postojeći koncept radnih odnosa treba zadržati, uz nekoliko manjih korekcija. Taj koncept pruža dobru ravnotežu između potrebne sigurnosti u radnom procesu dugog trajanja, kao što je istraživanje i nastava (radni odnos na neodređeno vrijeme), i potrebne nesigurnosti, nužne za kreativni posao kao što je znanost. Reizbori znanstvenika i nastavnika u zvanja i natječaji za radno mjesto svakih pet godina, na koji mogu aplicirati sve osobe koje za nj imaju

uvjete, predstavlja visoki stupanj nesigurnosti, dok s druge strane radni odnos na neodređeno vrijeme predstavlja minimum nužne pravne sigurnosti zaposlenika.

Svaki zahvat u tu materiju s aspekta daljnjeg jačanja nesigurnosti radnog mjesta predstavlja ekstremizam ispod civilizacijskih standarda. Takve tendencije dolaze iz upravljačkih krugova naše znanosti, koji svoju nesposobnost da se riješe loših kadrova, uslijed konformizma i logike nezamjeranja, žele pokriti zakonskim rješenjima o radnom odnosu na određeno vrijeme i time ugroziti cijeli sustav na duži rok.

Zbog **nestašice potrebnih kadrova** i potrebe njihova očuvanja u sustavu valja omogućiti neograničeni broj reizbora znanstvenika i nastavnika u isto zvanje, tj. ukidanje obveze napredovanja na više radno mjesto. To je potrebno učiniti i zato jer je dosadašnji način obezvrijedio mehanizam napredovanja (napreduju svi, a nitko nije izašao iz sustava zbog nenapredovanja).

Mogućnost bržeg napredovanja na više radno mjesto svakako je potrebno zadržati. Potrebno je zadržati i mogućnost da na spomenute natječaje mogu aplicirati sve osobe koje za nj imaju uvjete, te razmotriti potrebu i mogućnosti proširenja razloga za mirovanje rokova za izbor (npr. natprosječna opterećenost u nastavi).

Nužno je u Zakonu ukinuti obvezu po kojoj znanstvenici i nastavnici moraju u mirovinu s određenim brojem godina života, odnosno režim odlaska u mirovinu znanstvenog i nastavnog osoblja uskladiti s odgovarajućim odredbama Zakona o radu koje se u tom smislu primjenjuju na sve druge kategorije zaposlenika, a prema kojemu nema ograničenja u godinama starosti ako poslodavac radnika želi zadržati. Mogućnost duljeg rada znanstvenog i nastavnog osoblja još je jedno od mogućih rješenja problema manjka kadrova u sustavu. U tim stvarima treba jačati fleksibilnije oblike zapošljavanja, na pola radnog vremena (npr. samo u nastavi ili samo u istraživanju) i odluke o tome dati u ovlast upravama sveučilišta.

Zbog iste potrebe potrebno je olakšati ulazak mladih kadrova u sustav, znanstvenih novaka i predavača, za nastavne potrebe.

Radni odnosi asistenata. S obzirom da znanstveni novaci i osobe u suradničkim zvanjima, do stupanja u znanstveno ili znanstveno-nastavno zvanje, zasnivaju radni odnos isključivo na **određeno vrijeme**, potrebno je da im se i dalje osigura mogućnost stambenih kredita. Sustav mora moći privlačiti najkvalitetnije mlade ljude, a to sigurno neće ako im nudi skromne plaće i uvjeti života te visoki stupanj nesigurnosti radnog mjesta.

Valja ukinuti da negativna ocjena godišnjeg ocjenjivanja asistentovog rada bude **automatski** razlog za otkaz ugovora o radu, jer otvara, kao što praksa pokazuje, mogućnost raznih zlouporaba. Ako se navedena obveza ne bi uklonila iz Zakona, potrebno je da se postupak i kriteriji za ocjenjivanje precizno propišu Zakonom, ukidajući to pravo ustanovama i njihovim općim aktima.

Postojeće **zakonske odredbe o znanstvenim novacima** potrebno je doraditi tako da budu jasnije i preciznije, kako ne bi ostavljale prostor različitim tumačenjima, te pogrešnim i nepravедnim primjenama u praksi (definiranje rada u nastavi, prijelazne i završne odredbe o ugovoru na određeno i neodređeno vrijeme, uvjete za izbor u viša suradnička zvanja i dr.).

Nužna je hitna intervencija države u **način financiranja i cijenu doktorskih studija**.

U Zakonu je potrebno napraviti razliku između asistenata koji tek ulaze u sustav (npr. znanstveni-pripravnici, do dvije godine radnog staža) i asistenata koji su u tom suradničkom zvanju dulje od dvije godine. Takvo razlikovanje predstavljalo bi adekvatan temelj za opravdano propisivanje različite visine koeficijenata za dvije spomenute kategorije asistenata, jer asistent koji tek ulazi u sustav ima istu ili veću plaću od zaposlenika s visokom stručnom spremom, s velikim brojem godina radnog staža, dok je isto tako nestimulativno da asistent tijekom cijelog razdoblja od šest godina ima isti koeficijent.

Proceduralne teškoće. Potrebno je riješiti niz proceduralnih teškoća kao npr.: izbori u zvanja traju neprimjereno dugo, zakonom definirani rokovi u kojima natječaj treba završiti se ne poštuju, uvjeti za izbor nisu međusobno usklađeni, propisane posljedice prekoračenja rokova (za matični odbor i ustanovu) su korisne, ali ne osiguravaju nikakvu pravnu zaštitu i izravnu korist za pristupnike, potrebno je propisati odgovornost mentora u slučaju nepoštivanja rokova, precizno i jasno propisati pravo pristupnika na naknadu štete od onoga tko je za konkretno propuštanje rokova odgovoran, pojačati propisano ograničenje rada izvan matične ustanove, te ukloniti stegovnu odgovornost zaposlenika u sustavu budući da je ista nepotrebna i protivna prirodi ugovornih radnih odnosa.

Nužno je propisati da se **rad izvan matične ustanove** registrira i plaća na matičnoj ustanovi. Jednostavno je neshvatljivo da Ministarstvo i dalje podržava dosadašnji sustav u kojem taj rad plaća ustanovi na kojoj je izvršen.

Nužno je u Zakonu propisati **obvezu raspisivanja i provođenja javnog natječaja** u svim slučajevima zapošljavanja neznanstvenog i nenastavnog osoblja, te taksativno propisati slučajeve u kojima se natječaji za izbor na radna mjesta mogu poništiti. Osobito je važno uvesti zakonsku obvezu ustanove da na radno mjesto mora izabrati zaposlenika koji se, kao jedini kandidat, javio na natječaj na koji se morao javiti zbog obveze napredovanja, a koji ispunjava sve potrebne uvjete za izbor.

Posebni uvjeti rada. Sindikat smatra da je institut posebnih uvjeta rada potrebno revidirati na način da se dodatkom na plaću stimuliraju i obeštete samo zaposlenici koji rade na takvim radnim mjestima gdje i uz primjenu svih mjera zaštite na radu nije moguće osigurati da se uklone štetni utjecaji po njihovo zdravlje. Za potpunu objektivizaciju potrebno je da profesionalci, stručnjaci medicine rada izrade stručnu analizu koja će identificirati takva radna mjesta u cjelokupnom sustavu.

Stambena politika. Sindikat zahtjeva da Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa nastavi započeti projekt poticajnih stambenih kredita s privilegiranom i sufinanciranom kamatom iz sredstava Državnog proračuna. Ponovno naglašavamo da za tu svrhu treba osnovati Zakladu koja bi predstavljala trajno rješenje za kontinuirano dodjeljivanje

takvih kredita. Posebno je važno da se izjednače visine takve kamatne stope za sve zaposlenike u sustavu znanosti i visokog obrazovanja, tj. za uklanjanje postojeće diskriminacije neznanstvenog i nenastavnog osoblja po tom pitanju. **Korupcija.** Neupitno je da u sustavu ima korupcije i da je visoko obrazovanje pogodno tlo za takve pojave. Ali isto je tako neupitno da je ogromna većina nastavnika plemenito i entuzijastički orijentirana prema svome poslu, uz puno predanosti i žrtve. Za neke od njih pitanje korupcije je bolno jer ljudi ne žele biti poistovječeni s paušalnom slikom o nemoralnom stanju na sveučilištu. Međutim, nastavnik koji izgubi moralnu dimenziju nema što raditi na sveučilištu.

V. SAŽETAK

Zahvaljujući socijalnom partnerstvu Sindikat znanosti vrlo je aktivno uključen u tijek reformskih rasprava i procesa. Sudjelujući u aktualnim zbivanjima i na njih utječući, Sindikat ostvaruje višestruko korisnu ulogu: smanjuje mogućnost pogrešaka državne vlasti i akademskih čelnika, kroz dijalog izoštava i poboljšava svoja stajališta, te istovremeno brine o budućem položaju znanstvenika, nastavnika i ostalih zaposlenika.

Sindikat i na planu znanstvene politike podržava sve one mjere i korake koji nas vode u društvo razvijenih europskih nacija, jer je to daleko najvažniji interes naših članova. Taj put svakog društva, pa i Hrvatskog, je dugotrajan i nimalo lagodan, kao što je svako uspinjanje teško. Na sreću, Hrvatska zapravo niti na ovom području nema alternative. Za male zemlje poput Hrvatske izbor uspješnih rješenja vrlo je mali i stoga se ne treba zavaravati glasnim otporima promjenama. Njih će biti na svim razinama, od privilegiranih krugova na sveučilištu do politike, i to ne samo zbog gubitka pravne osobnosti fakulteta, već i zbog koncepta plaćanja studija, zbog uvođenja vrednovanja kvalitete, zbog zahtjeva za pojačanim financiranjem znanosti, zbog transparentnosti glede vlastitih prihoda i upisnih kvota, itd.

Pri svemu tome valja se sjetiti stare političke mudrosti: kad god se provode reforme uvijek se stvara dojam da je otpor znatno jači nego što doista jest, jer oni koji gube dotadašnje pozicije i privilegije to brzo uoče pa postaju vrlo glasni, dok su svi oni drugi kojima će reforme najviše pogodovati obično neodlučni, jer nisu sigurni da će im se to doista i dogoditi.

Ogromna većina naših nastavnika i znanstvenika ima interes za kvalitetnim obrazovanjem i vrhunskim znanstvenim radom, a to jednostavno nije moguće bez adekvatnog financiranja, bez uključenosti u europski znanstveni prostor, bez uključenja zemlje u Europsku uniju. Sve to neminovno zahtjeva integrirano sveučilište i ukidanje pravne osobnosti fakulteta, mobilnost nastavnika i studenata, financiranje ustanova koje ovisi o vrednovanju kvalitete ustanova i pojedinaca, te pojačanu kompeticiju za svaku znanstvenu kunu.

Zbog toga naši nastavnici i znanstvenici, te njihov Sindikat, ne mogu ne poduprijeti ovakav smjer promjena, jer su reforme njihov najvitalniji interes i način da sve svoje kreativne potencijale mogu posvetiti istraživanju i studentima, bez prepreka u sustavu i oskudice u sredstvima.

Nažalost, iako sustav visokog obrazovanja i znanosti okuplja nominalno najobrazovaniji dio društva, objektivna analiza postojećeg stanja ne daje nam za pravo ustvrditi da je ovaj sustav bolji, ili bar manje bremenit teškoćama od drugih sustava koji trebaju prije svega služiti javnom dobru i općem interesu. Stoga je i ovaj Nacrt ponovo prije svega poziv na korjenite promjene, a ne blagu modifikaciju postojećih rješenja. Misija znanosti je traganje za istinom. Istina i nemoral ne mogu stanovati zajedno.

Kao jedna od jačih sindikalnih udruga na području visokog obrazovanja u ovom dijelu Europe, kao organizacija koja je dosadašnjim naporima potvrdila legitimaciju aktivnog čimbenika u znanstvenoj zajednici, vjerujemo da ćemo, angažirajući naše članove, i ovaj puta dati doprinos autentičnom promišljanju hrvatske znanstvene i sveučilišne zbilje.

U Zagrebu, lipanj 2010.

Radna skupina Velikog vijeća

prof. dr. sc. Krunoslav **Pisk**, predsjednik

prof. dr. sc. Miljenko **Šimpraga**, zamjenik predsjednika

Vilim **Ribić**, predsjednik Velikog vijeća

prof. dr. sc. Igor **Radeka**, član Malog vijeća

dr. sc. Tvrtko **Smital**, član Malog vijeća

doc. dr. sc. Mario **Gabričević**, predsjednik Zagrebačkog regionalnog vijeća i član Malog vijeća

prof. dr. sc. Diana **Stolac**, član Velikog vijeća

Marko **Krištof**, ekonomist Sindikata